

Pelastakaa Lapset

Verkkoväkivalta lasten silmin

Selvitys 9–15-vuotiaiden kokemasta ja tekemästä verkkoväkivallasta

Esipuhe

YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa sopimusvaltioita turvaamaan lapsen oikeudet kokonaisuudessaan: suojelemaan lasta väkivallalta sekä varmistamaan hänen kehityksensä, osallisuutensa ja yksityisyydensuojansa. Nämä velvollisuudet ulottuvat myös verkkoon, joka on osa lasten jokapäiväistä elämää. Järjestömme strategia on voimakkaasti sitoutunut tekemään verkosta paremman paikan kaikille lapsille.

Verkko ja digitaaliset alustat ovat lapsille ympäristöjä, joissa opitaan, innostutaan, viihdytään, pidetään yhteyttä ja luodaan käsityksiä maailmasta. **Jo nuoretkin lapset kohtaavat verkossa myös runsaasti sisältöä ja toimintaa, joka loukkaa heidän oikeuksiaan.** Ahdistavat sisällöt, kiusaaminen ja lukuisat muut haittailmiöt ovat monelle lapselle arkipäivää tilanteessa, jossa yksikin uhri on liikaa. Suvaitsevaisuuden ja monimuotoisuuden arvostamisen ohella lapset voivat altistua verkossa syrjinnälle, vihalle ja vahingollisille arvomaailmoille. Suurimmassa riskissä ovat kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset.

Tämä selvitys valottaa lasten omia kokemuksia verkossa kohdatuista väkivaltailmiöistä. **Haluamme nostaa lapsen oman äänen kulmakiveksi, jonka päälle rakentaa verkossa tapahtuvan väkivallan vastaisia toimintamalleja.** Toivomme, että selvitys auttaa perheitä, ammattilaisia, päättäjiä sekä teknologiayrityksiä ymmärtämään entistä paremmin verkossa tapahtuvaa väkivaltaa.

Teknologian nopeasta kehityksestä huolimatta lapset ovat yhä lapsia. Lähtökohta heidän hyvinvointinsa ja turvallisemman verkon edistämiseen on lapsen arjen äärelle pysähtyminen ja kiinnostuksen osoittaminen. Vastuun ottaminen turvallisemmasta verkosta on meidän kaikkien tehtävä.

Kaisa Leikola
Pääsihteeri
Pelastakaa Lapset ry

Pelastakaa Lapset

**Verkkoväkivalta lasten silmin
-selvitys 9–15-vuotiaiden kokemasta ja
tekemästä verkkoväkivallasta**

Marjaana Hulkko, Inka Kiuru,
Lauri Sundberg & Veera Träskelin

Pelastakaa Lapset 2025

Selvitys on toteutettu osana
Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskuskuksen
rahoittamaa hanketta

Tiivistelmä

Verkkoväkivalta lasten silmin -selvitys tarkastelee 9–15-vuotiaiden lasten näkemyksiä ja kokemuksia digitaalisista ympäristöistä ja verkkoväkivallasta. Tavoitteena on nostaa lasten ääni keskiöön ja tarjota tietoa, joka tukee vanhempia, ammattilaisia, päättäjiä ja teknologiayrityksiä turvallisemman verkon rakentamisessa.

Aineisto kerättiin kahdella kyselytavalla, ja kyselyyn vastasi yhteensä 1 002 lasta. Avoimen verkkokyselyn kautta (N=629) tavoitettiin erityisesti vähemmistöryhmiin kuuluvia lapsia, joiden kokemukset ovat usein aliedustettuja selvityksissä. Paneelikyselyn lasten vastaukset (N=373) taas kerättiin vanhempien kautta satunnaisotannalla.

Tarkastelemme tässä selvityksessä erityisesti avoimeen verkkokyselyyn osallistuneiden lasten vastauksia, sillä saamme näin arvokasta tietoa myös eriarvoisessa asemassa olevien lasten verkkokokemuksista. Peilaamme avoimen kyselyn vastauksia paneelikyselyyn, kun aineistoista nousee mielenkiintoista ja arvokasta tietoa.

Verkkoväkivalta on lasten arkea monessa muodossa. **Yli puolet (54 %) selvitykseen vastanneista lapsista on kohdannut vähintään joskus jotain ikävää tai pelottavaa verkossa.** Yleisimmät väkivallan muodot, joista lapset kertovat ovat kiusaaminen, haukkuminen, pilkkaaminen ja ryhmistä ulosjättäminen. Lapset kertovat kohdanneessa myös muun muassa väkivaltaisia videoita, vaarallisia somehaasteita ja sotasisältöä. Moni lapsi altistuu sisällöille tahtomattaan, erityisesti suosittujen sovellusten algoritmien ohjaamana.

Vanhemmissa ikäryhmissä, tyttöjen vastauksissa ja kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevilla lapsilla verkkoväkivallan kokemukset korostuvat. Joka kymmenes lapsi myös etsii verkkoväkivaltasisältöjä tarkoituksella. Mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa, sitä todennäköisemmin hän etsii verkkoväkivaltasisältöä.

Selvitys tekee näkyväksi, että lapset eivät ole verkossa vain passiivisia kohteita, vaan myös todistajia, tekijöitä ja toimijoita. Lapset syyllistyvät myös itse verkkoväkivaltaan sulkemalla muita ulos ja kiusaamalla ja pilkkaamalla digitaalisilla alustoilla. **Lasten vastauksista nousee hiljaisia signaaleja kovuutta normalisoivista asenteista,** jotka korostuvat noin joka kymmenennen pojan, muun sukupuolisen ja toimintarajoitteisen lapsen asenteita mittaavissa vastauksissa. **Selvityksessä korostuu myös vähemmistöasemassa olevien lasten erityinen haavoittuvuus:** vähemmistöön kuuluvat lapset kokevat enemmän surullisuutta ja yksinäisyyttä, viettävät enemmän aikaa ruutujen äärellä, kohtaavat enemmän verkkoväkivaltaa ja saavat vähemmän tukea vanhemmiltaan kuin muut vastaajat.

Selvityksen pohjalta voidaan todeta, että verkkoväkivalta koskettaa merkittävää osaa lapsista, ja sen vaikutukset ulottuvat syvälle lasten hyvinvointiin. **Aikuisten vastuu lasten turvallisuudesta ei rajoitu fyysiseen ympäristöön, vaan kattaa myös digitaaliset tilat.** Lasten kokemukset ja näkökulmat tulee ottaa vakavasti, kun kehitetään palveluita ja käytäntöjä, jotka suojaavat lapsia ja vahvistavat heidän oikeuksiaan verkossa.

Sisällysluettelo

Osa 1 Mistä lähdimme liikkeelle – Selvityksen taustat

Johdanto

Käsitteet

Aineiston kuvaus

Taustoitus verkkoväkivaltaan: Lapset digitaalisissa ympäristöissä

Osa 2 Mitä löysimme – Verkkoväkivallan viisi ajankohtaista ilmiötä

ILMIÖ 1

Raaka verkkoväkivalta jättää jälkensä lapsiin

ILMIÖ 2

Kovat asenteet vaikuttavat lasten maailmankuvaan

ILMIÖ 3

Lapsilla on useita rooleja verkkoväkivallan yhteydessä

ILMIÖ 4

Eriarvoisuus altistaa verkkoväkivallalle sekä kokijana että tekijänä

ILMIÖ 5

Perheen rahahuolet heikentävät lapsen digihyvintointia

Osa 3 Mitä toivomme tulevalta – Yhteenveto ja suositukset

Yhteenveto

Suosituks

Tukimateriaalit

Osa 1

Mistä lähdimme liikkeelle – Selvityksen taustat

Johdanto

Selvityksemme tarkastelee lasten kokemuksia verkossa tapahtuvasta väkivallasta. Lasten verkkoturvallisuuteen liittyvillä puutteilla ja rikkomuksilla on välittömiä ja pitkäkestoisiakin seurauksia lasten hyvinvoinnille. Tästä huolimatta lapsen omaa ääntä kuullaan liian vähän, kun suunnitellaan digitaalisiin ympäristöihin liittyviä ratkaisuja ja tukitoimia.

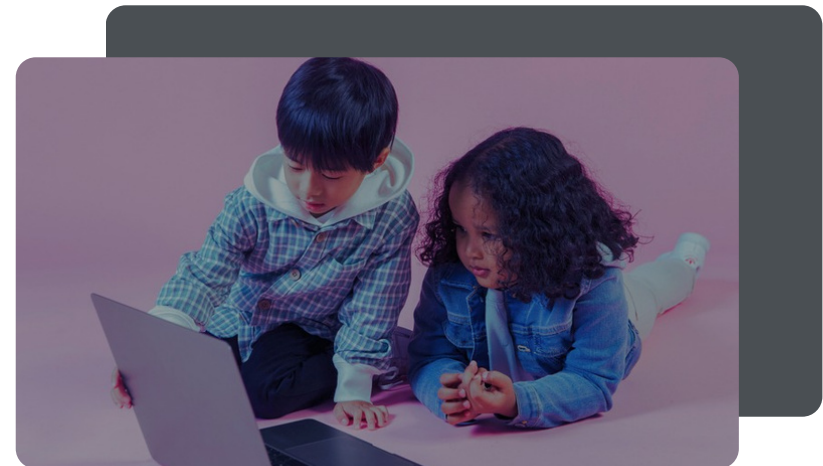
Kiireisen ja vaatimuksia täynnä olevan arjen keskellä aikuiset eivät aina pysty tunnistamaan sitä, miten eri tavoin väkivalta näkyy lasten päivittäisessä arjessa, näiden ruuduilla. Etenkin nuorempien lasten kokemukset ovat selvästi aliedustettuina verkkoturvallisuutta koskevissa katsauksissa ja selvityksissä. Tämä siitäkin huolimatta, että myös nuoremmat lapset viettävät merkittävästi aikaa sosiaalisen median alustoilla ja muissa digitaalisissa ympäristöissä.

Selvityksemme on rakennettu kolmeen osaan. **Ensimmäisessä osassa avaamme selvityksen taustoja, minkä lisäksi tarkastelemme ruutuaikaa.** Ruutuaika on alati julkisessa keskustelussa esiin nouseva aihe, mutta sen yhteydet lapsen verkkoturvallisuuteen ja hyvinvointiin eivät ole itsestään selviä. Annamme myös suoraan puheenvuoron kaikkein tärkeimmille, eli lapsille itselleen. Käymme läpi lasten omia näkemyksiä siitä, millaiset asiat tekevät verkosta turvallisen ja toisaalta turvattoman paikan. Rajasimme tämän selvityksen ulkopuolelle lapsiin verkossa kohdistuvan seksuaaliväkivallan, sillä järjestömme teki siitä erillisen selvityksen.

Toisessa osassa syvennymme selvityksen aineistosta tunnistamiimme viiteen verkkoväkivallan ilmiöön. Ensimmäisessä ilmiössä keskitymme siihen, minkälaista väkivaltaa lapsiin kohdistuu ja mille he altistuvat

verkossa. Seuraavaksi tarkastelemme, millaisia asenteita lapset ilmaisevat vahingolliseen verkkotoimintaan ja erilaisiin verkkoilmiöihin liittyen. Kolmas ilmiö muistuttaa, että lapset ovat verkkoväkivaltailmiöiden kohdalla myös aktiivisia toimijoita; verkkoväkivallan kohteita, todistajia, tekijöitä ja avunhakijoita. Neljäs ilmiö kuvaa kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevien lasten verkkoväkivaltakokemuksia. Viidennessä ilmiössä valotamme sitä, millä tavoin perheen taloudelliset huolet heijastuvat lapsen kokemaan turvallisuuteen ja hyvinvointiin verkossa.

Kolmannessa osassa teemme yhteenvedon selvityksemme keskeisistä havainnoista. Annamme myös konkreettisia suosituksia verkkoturvallisuuden edistämiseksi vanhemmille, ammattilaisille, päättäjille ja teknologiayrityksille. Lopuksi tarjoamme helppokäyttöistä materiaalia, jolla ammattilaiset, vanhemmat ja muun aiheesta kiinnostuneet voivat tukea lapsen turvallisuutta ja hyvinvointia verkossa.

Käsitteet

Digitaaliset sisällöt

Digitaalisilla sisällöillä viittaamme tässä selvityksessä sosiaalisen mediaan, videosovelluksiin ja peleihin, joita pelataan puhelimella, tabletilla, tietokoneella tai pelikonsolilla.

Digitaaliset ympäristöt

Digitaaliset ympäristöt käsittävät digitaalisten sisältöjen lisäksi yhteisöt, ryhmät ja käyttäjien välisen vuorovaikutuksen verkossa. Digitaaliset ympäristöt voivat mukailla reaali maailman ympäristöjä, mutta digitaalisuus tuo niihin erilaisia mahdollisuuksia ja haasteita.

Verkkoväkivalta

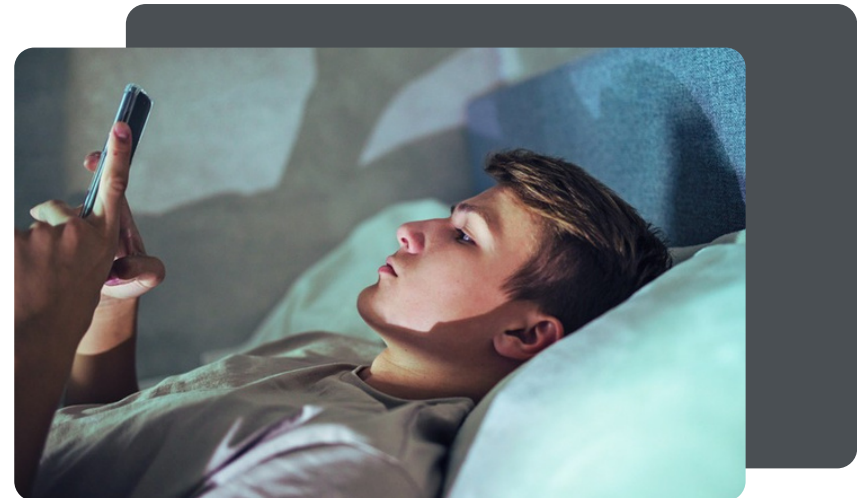
Verkkoväkivalta tarkoittaa väkivaltaista, vahingoittavaa tai loukkaavaa toimintaa, joka tapahtuu digitaalisissa ympäristöissä. Verkkoväkivalta voi pitää sisällään ahdistavaa ja pelottavaa mediakuvastoa, kuten kuvia ja videoita sodasta, väkivallasta ja itsetuhoisuudesta. Se voi pitää sisällään myös toimintaa, kuten pilkkaamista, kiusaamista ja vihapuhetta digitaalisilla alustoilla, tai muuta mieltä järkyttävää sisältöä. Verkkoväkivallalla voi olla vakavia vaikutuksia uhrin turvallisuudentunteeseen, mielenterveyteen, osallistumismahdollisuuksiin yhteiskunnassa, ja se rikkoo aina lapsen oikeuksia.

Kovuutta normalisoivat asenteet

Kovuutta normalisoivat ajattelutavat ovat suhtautumismalleja, joiden seurauksena ihmiset voivat pahimmillaan pitää hyväksyttävänä tai oikeutettuna välinpitämättömyyttä, ilkeää tai vahingollista käyttäytymistä sekä muiden syrjimistä.

Kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset

Kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevilla lapsilla viitataan lapsiin, joiden mahdollisuudet hyvinvointiin, kasvuun ja kehitykseen sekä osallisuuteen ovat merkittävästi heikommalla kuin muiden lasten. Tässä selvityksessä eriarvoinen asema näkyy pienituloisilla lapsilla, muunsukupuolisilla lapsilla, lapsilla, jotka kokevat kuuluvansa johonkin vähemmistöön, sekä lapsilla, joilla on jokin vamma tai toimintarajoite, kuten vaikeuksia oppimisessa, muistamisessa tai keskittymisessä.

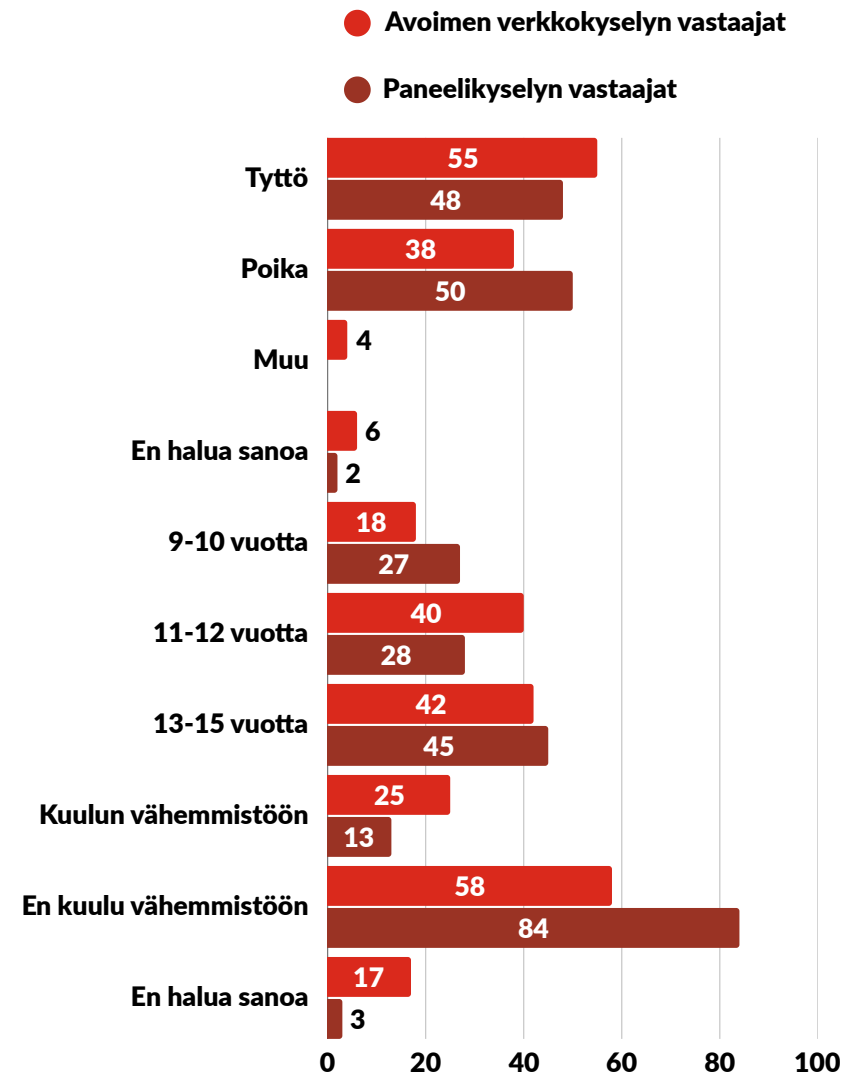
Aineiston kuvaus

Verkkoväkivaltakyselyymme vastasi yhteensä 1 002 9–15-vuotiaasta lasta ja nuorta. Selvityksen aineisto kerättiin kahdella eri metodilla. 373 lasta vastasi paneelikyselyyn, jossa kutsuttiin vanhempia välittämään kyselylinkki lapsilleen vastattavaksi. 629 lasta vastasi avoimeen verkkokyselyyn, jota välitettiin valtakunnallisesti kouluille ja tahoille, jotka työskentelevät lasten ja nuorten sekä vähemmistöryhmien kanssa. Pelastakaa Lapset levitti avointa verkkokyselyä myös sosiaalisen median kanavissaan. **Tässä selvityksessä nimeämme vastaustavan mukaan vastaajat paneelikyselyn sekä avoimen verkkokyselyn vastaajiksi.**

Aineisto kerättiin kahdella eri tavalla, mikä näkyy sekä vastaajajoukon rakenteessa että joidenkin kysymysten eriävissä vastauksissa. Vastaajien ikärakenne poikkesi hieman näissä kahdessa eri aineistossa. Avoimen verkkokyselyn vastaajista 18 % on 9–10-vuotiaita, 40 % on 11–12-vuotiaita ja 42 % on 13–15-vuotiaita. Paneelikyselyn vastaajista puolestaan 27 % on 9–10-vuotiaita, 28 % on 11–12-vuotiaita ja 45 % 13–15-vuotiaita.

Vastaajat jakaantuivat myös hieman eri tavalla sukupuolen mukaan. Paneelivastaajista 48 % on tyttöjä, 50 % poikia ja kaksi prosenttia ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Avoimeen verkkokyselyyn vastanneista 55 % on tyttöjä, 38 % poikia, neljä prosenttia ilmaisi sukupuolekseen muu, ja kuusi prosenttia ei halunnut kertoa sukupuoltaan.

Avoimeen kyselyyn vastanneista 25 % kertoi kuuluvansa johonkin vähemmistöryhmään, kun taas paneelivastaajilla tämä oli paljon harvinaisempaa (13 %). Tämä saattaa johtua kyselyn vastaustavasta. Koulujen ja järjestöjen kautta välitetty **avoin kysely saattoi antaa moni-**

Kaavio 1. Avoimen verkkokyselyn (N=629) ja paneelikyselyn (N=373) vastaajat prosentuaalisesti.

Aineiston kuvaus

naismalle vastaajaryhmälle mahdollisuuden vastata, mikä näkyy vähemmistöjen suurempana edustuksena vastaajajoukossa.

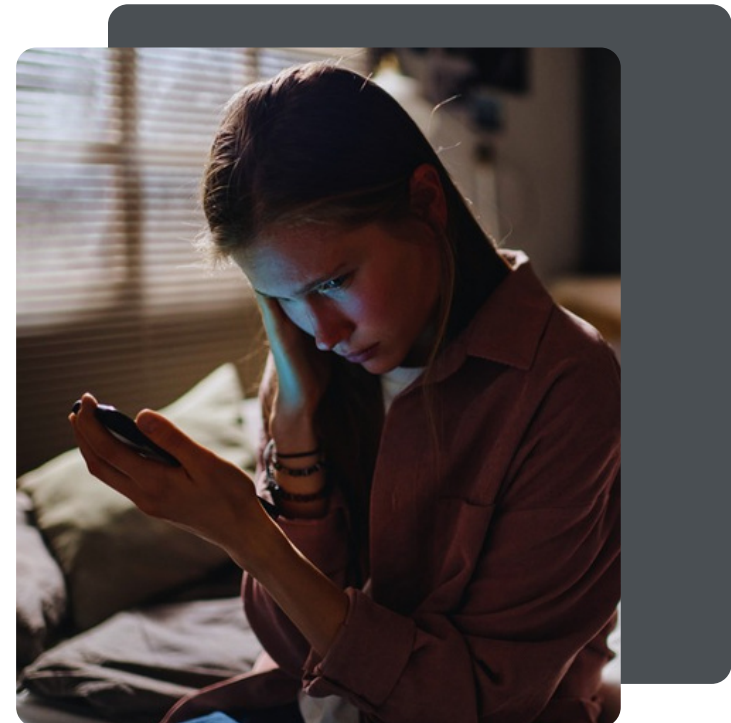
Paneelikysely taas lähetettiin satunnaisotannalla vanhemmille ja voi olla mahdollista, että se suosi aiheesta kiinnostuneita ja heitä, joilla on aikaa ja resursseja tarttua kyselyyn. Se on voinut osaltaan sulkea vastaajajoukosta joitain vähemmistöryhmiä ulos. Esimerkiksi maahanmuuttajaperheitä kielihaasteiden takia tai perheitä, joilla resurssit ovat tiukilla lapsen vamman tai toimintarajoitteen vuoksi. Paneelikyselyn vastaustavan vuoksi on taas mahdollista, että vanhempi on voinut olla lähettyvillä lapsen vastatessa kyselyyn, ja se voi myös osaltaan heijastua lasten vastauksissa. **Aineistojen tuloksissa on joitakin merkittäviä eroja, joihin pureudumme syvemmin selvityksen toisen osan ilmiökappaleissa.**

Annamme tässä selvityksessä erityistä painoarvoa vähemmistöryhmille, sillä he ovat verkossa kaikkein eriarvoisimmassa asemassa, ja heidän kokemuksiaan on tärkeä tehdä näkyväksi. Esimerkiksi avoimessa verkkokyselyssä itsensä muunsukupuolisiksi ilmoittaneiden kokemukset verkkoväkivallasta erottuvat muusta aineistosta. Vaikka muunsukupuolisia on vastaajajoukossa vähän (4 %), heidän antamansa vastaukset antavat meille paljon tärkeää tietoa sukupuolivähemmistöjen näkemästä ja kokemasta verkkoväkivallasta. Myös lapset, joiden perheissä on jatkuvasti pulaa rahasta, erottuivat vastauksissaan, vaikka vastaajamäärä tässä ryhmässä oli varsin pieni (5 %). Kun mukaan lasketaan lapset, joiden perheissä on usein pulaa rahasta, vastaajajoukko kasvaa 13 %:iin.

Tarkastelemme tässä selvityksessä erityisesti 629 avoimeen kyselyyn vastanneen joukkoa, sillä saimme tässä ryhmässä moninaisemmalta lasten joukolta vastauksia. Viittaamme siis selvityksessä lähtökohtais-

ti avoimen kyselyn vastaajajoukkoon, kun nostamme esiin lukuja ja tuloksia. Jos vastaajajoukkoa ei ole erikseen mainittu, on kyseessä avoimeen verkkokyselyyn vastanneet lapset. **Kuljetamme kuitenkin selvityksessä avoimen verkkokyselyn tulosten rinnalla myös paneelijoukon vastauksia**, etenkin silloin kun ne tuovat meille relevanttia tietoa ja uudenlaista näkökulmaa aiheeseen. Näissä kohdissa myös mainitsemme erikseen, mistä aineistosta luvut ovat peräisin. **Rajaus helpottaa tulosten tulkintaa ja läpinäkyvyyttä.**

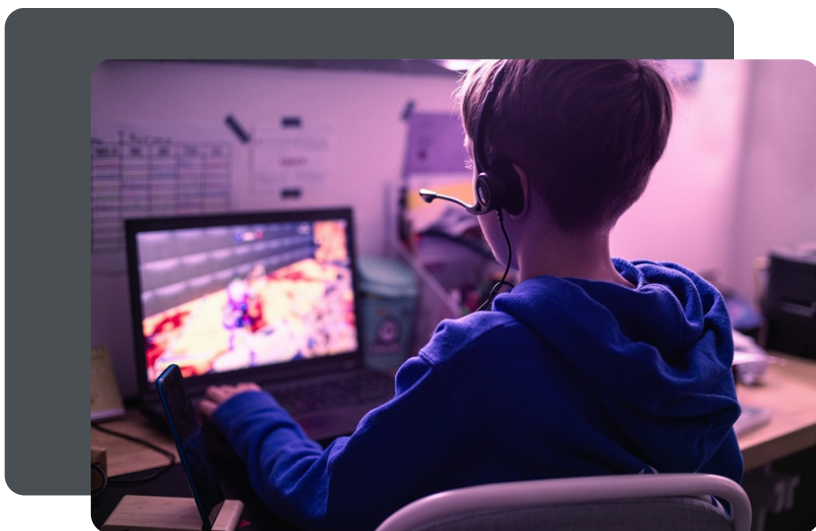
Olemme kiitollisia yli tuhannelle lapselle, jotka antoivat meille arvokasta tietoa siitä, mitä he kokevat ja näkevät verkossa juuri tässä ajassa. Haluamme antaa myös tilaa lasten omalle äänelle, joten lukija löytää vastaajien arvokkaita avovastauksia lainauksien muodossa läpi selvityksen.

Taustoitus verkkoväkivaltaan: Lapset digitaalisissa ympäristöissä

Digitaaliset ympäristöt, kuten sosiaalinen media ja peliympäristöt, ovat monelle lapselle luonteva osa jokapäiväistä arkea. Lapset käyttävät aikaansa myös niissä ympäristöissä, joita ei ole suunniteltu heitä varten.

Jotta voimme ymmärtää lasten kokemuksia verkkoväkivallasta, meidän täytyy tunnistaa, miten paljon lapset viettävät aikaa ruutujen äärellä, sekä kuulla lasten omia kokemuksia ja näkemyksiä digitaalisista ympäristöistä. **Tässä taustoituksessa avaan ruutuaikaan liittyviä riskitekijöitä, sekä annamme tilaa selvitykseen vastanneiden lasten ajatuksille verkon turvallisuudesta ja turvattomuudesta.**

Runsas ruutuaika voi kytkeytyä verkkoväkivaltaan

Kysyimme lapsilta heidän arviotaan ajasta, jonka he käyttävät sosiaalisessa mediassa, digitaalisten pelien äärellä tai muuten netissä. Selvityksemme perusteella lapsen ikä, vähemmistöasema, surullisuuden ja yksinäisyyden kokemukset sekä perheen taloudellinen tilanne ovat yhteydessä lasten runsampaan ruutuaikaan ja samat lapset altistuvat ikäville ja pelottaville verkkosisällöille useammin kuin muut vastaajat.

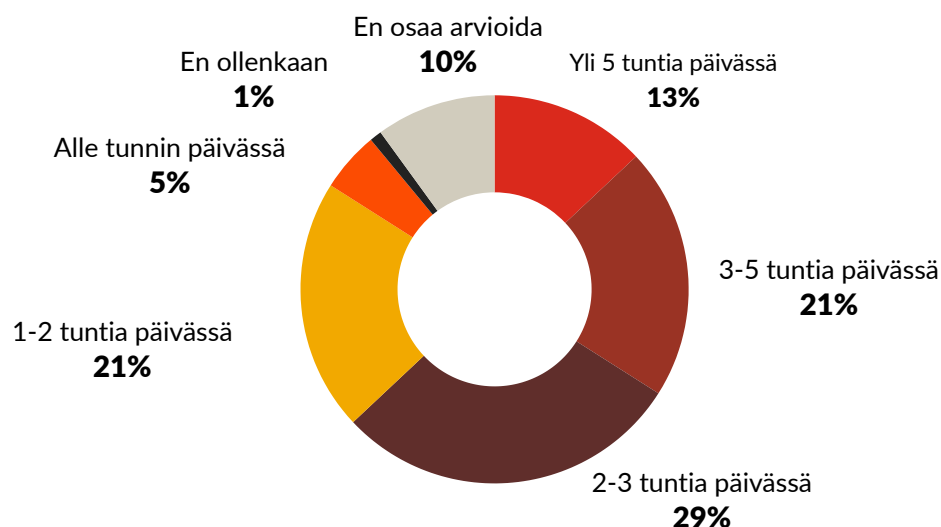
Ruutujen ääressä vietetään runsaasti aikaa

Kyselyyn vastanneista 13 % - eli noin joka kahdeksas lapsi arvioi käyttävänsä ruutua yli viisi tuntia päivässä. Oman arvionsa mukaan 63 % vastaajista viettää päivän aikana ruudun ääressä kaksi tuntia tai enemmän. **Ruutuaika kasvaa huomattavasti iän myötä;** kun 9–10-vuotiaista 34 % arvioi käyttävänsä ruudun ääressä yli kaksi tuntia päivässä, 13–15-vuotiailla vastaava luku on jo 80 %. **Vanhemmassa ikäryhmässä korostuu myös erityisen runsas ruutuaika,** ja jopa 21 % 13–15-vuotiaista kertoo käyttävänsä ruutua yli viisi tuntia päivässä, kun 9–10-vuotiaista näin raportoi 5 %.

Eriarvoisimmassa asemassa olevien lasten ruutuaika

Eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset nousivat aineistossamme esiin erityisen korkean ruutuajan perusteella. Vähemmistöön kuuluvista lapsista 21 % (n=111) kertoo käyttävänsä nettiä yli viisi tuntia päivässä, kun kaikista vastaajista näin tekee 13 %. Muunsukupuolisten keskuudessa (n=22) korkeat ruutuajat korostuivat: 36 % käyttää ruutua yli viisi tuntia päivässä, ja 80 % ylitti kaksi tuntia.

Perheen taloudellinen tilanne vaikuttaa ruutuaikaan merkittävästi: niistä lapsista, joiden perheessä on jatkuvia rahahuolia, 37 % (n=30) kertoo viettävänsä ruudun äärellä yli viisi tuntia päivässä. Samoin koettu vamma tai toimintarajoite on selvityksemme aineistossa yhteydessä korkeampaan ruutuaikaan. Vastaajista, jotka tunnistivat itsellään vaikeuksia oppimisessa, 27 % (n=75) käyttää ruutua yli viisi tuntia päivässä. Viisi tuntia päivässä ylittyy myös 25 %:lla vastaajista, joilla on muistivaikeuksia (n=117), ja 22 %:lla vastaajista, joilla on keskittymisvaikeuksia (n=113).

Kaavio 2. Sosiaalisessa mediassa, digipelien parissa tai muuten netissä vietetty aika. Avoin verkkokysely (N=629).

Yksinäisyys ja surullisuus näkyvät runsaana ruutuaikana

Selvitykseen vastanneet lapset, jotka kokevat surullisuutta ja yksinäisyyttä, viettävät runsaammin aikaa ruudun äärellä ja kohtaavat enemmän haitallisia sisältöjä verkossa. 24 % lapsista, jotka kokevat itsensä jatkuvasti surullisiksi, viettää yli 5 tuntia ruudun äärellä. Samoin tekee 25 % lapsista, jotka kokevat olevansa jatkuvasti yksinäisiä.

Taloudellisia huolia perheessään kokevilla lapsilla on selvästi korkeampi tulos surullisuuden ja yksinäisyyden kokemuksissa kuin kaikilla vastanneilla. Lapset, joiden perheissä on jatkuvasti huolta rahasta, 30 % tunsi itsensä jatkuvasti surulliseksi ja 13 % koki jatkuvaa yksinäisyyttä. Muilla vastanneilla näiden tunteiden jatkuva kokemus on muutaman prosentin luokkaa. Vastaavasti lapsista, jotka kokevat kuuluvansa jonkinlaiseen vähemmistöön, 30 % tuntee itsensä usein surulliseksi, kun kaikista vastanneista näin tuntee 14 %. Muunsukupuolisista lapsista 36 % tuntee itsensä usein surulliseksi ja 32 % usein yksinäiseksi.

Sosiaalinen media on osa lasten arkea

Selvityksen vastausten perusteella sosiaalisen median käyttö on suorastaan normi: kaikista vastaajista 95 % kertoi käyttävänsä somea. Käyttö yleistyy iän myötä: 9–10-vuotiaista somea kertoi käyttävänsä 89 %, 11–12-vuotiaista 96 % ja 13–15-vuotiaista jo 98 %. **Käytetyimmiksi alustoiksi vastaajat listasivat TikTokin, WhatsAppin, Snapchatin, YouTubeen ja Instagramin.** Huomionarvoista on, että kaikkien näiden alustojen virallinen ikäraja on 13 vuotta. Selvityksemme mukaan kuitenkin näyttää siltä, että sosiaalisen median alustat ovat suosittuja myös nuoremmilla käyttäjillä.

Ruutuaikaa merkittävämpää on kuitenkin se, millaisille sisällöille lapset verkossa altistuvat. Ruutuaika ei yksin määritä lapsen verkkoturvallisuutta tai hyvinvointia. Ruutuaikaa ei tule tarkastella irrallisena ilmiönä, vaan osana laajempaa hyvinvoinnin ja arjen kokonaisuutta. Ruutuaika voi olla merkki tuen tarpeesta, mutta myös mahdollisuus ymmärtää lapsen tai nuoren tapaa olla yhteydessä maailmaan. Siksi on tärkeää kiinnittää huomiota paitsi määrään, myös siihen, mitä ruudun äärellä tapahtuu.

Verkon turvallisuus lasten sanoittamana

Lapsen oikeuksien sopimuksen digitaaliseen ympäristöön liittyviä oikeuksia käsittelevän komitean yleiskommentti nro 25 velvoittaa valtioita ja palveluntarjoajia suojelemaan lasta haitallisilta sisällöiltä ja toimijoilta sekä varmistamaan, että lasten oma ääni ja näkökulma huomioidaan palvelujen suunnittelussa. Tässä kappaleessa saamme kunnian kuulla lasten näkemyksiä siitä, mitkä asiat tekevät verkosta turvallisen ja toisaalta turvattoman paikan.

Millaiset asiat tekevät netistä turvallisen paikan lapselle?

Kyselymme sisälsi avoimen kohdan, jossa lapset saivat kertoa omin sanoin, millaiset asiat tekevät verkosta turvallisen paikan heidän ikäisilleen. **Jaottelimme lasten monipuolisesti kuvailemat turvatekijät neljään eri kategoriaan.** Näitä ovat turvalliset sisällöt, kaverit ja yhteisöllisyys, luottamus omiin turvallisuustaitoihin sekä tuen saanti.

Turvalliisiin sisältöihin kuuluvat tutuilla sivustoilla pysytteleväminen, lapsille suunnattujen pelien pelaaminen ja ikärajojen noudattaminen. Tähän kuuluu myös ikätasolle sopimattomien palvelujen vältteleminen:

“Kun ei käytä esim TikTokia liian nuorena”

Myös kaverit sekä yhteisöllisyys tuovat lapsille turvaa. Tietoisuus siitä, että verkossa on paljon samanikäisiä lapsia, esimerkiksi peliympäristöissä, tuo turvallisuutta. Myös yhteydenpito perheenjäseniin ja mahdollisuus saada netin välityksellä uusia kavereita ja liittyä uusiin yhteisöihin koetaan turvallisuutta tuovina. Toisaalta useamman vastaajan kohdalla turvaa tuo myös se, että verkossa tapahtuva

yhteydenpito tapahtuu ainoastaan jo entuudestaan tuttujen kontaktien kanssa.

“Koska esimerkiksi whatsappissa on vain tuttuja”

Lapsille tuo turvallisuuden tunnetta myös luottamus omiin turvallisuustaitoihin, kuten tietoon siitä, miten eri tilanteissa kuuluu toimia. Turvallisuustaitoihin lukeutuu myös mediakriittisyys sekä yksityisyyden suojeleminen.

“Tiedän ettei kaikki ole totta”

“Olen varovainen ja en anna itsestäni tietoja muille”

Muita mainittuja turvallisuutta lisääviä taitoja ovat myös kyky ilmoittaa epäilyttävistä käyttäjistä ja kirjautua tarvittaessa ulos.

“Helppo kirjautua ulos tai ilmoittaa epäilyttävistä tyypeistä”

Tuen saaminen nousee lasten vastauksissa keskeisenä verkkoturvallisuutta lisäävänä asiana. Vanhempien rooli on vastausten ytimessä; suora tuki, apu, valvonta, säännöt ja rajoitukset sekä mahdollisuus kertoa vanhemmille ikävistä kokemuksista. Eräs lapsi painottaa, että tuen saaminen vanhemmilta vaatii myös sen, että vanhemmat ovat perillä siitä, mitä lapsi tekee laitteilla:

“Jos vanhemmat katsovat mitä lapset tekevät netissä he voivat estää lasta tekemästä joitain asioita netissä ja he voivat myös säädellä mitä pelejä ja sovelluksia lapset käyttävät”

Verkko voi myös toimia paikkana saada tukea, kuten tukipalveluiden tarjoamaa tietoa, tietoa olemassa olevista palveluista tai tahoja, joille jutella suoraan netissä:

“Turvallisen netissä tekee nettisivut joihin voi laittaa murheita whatsapp”

Muita turvallisuutta lisääviä tahoja ovat moderaattorit sekä ihmiset, jotka valvovat netissä tapahtuvaa toimintaa:

“Siellä on paljon ihmisiä jotka valvoo, mitä tekee”.

Mikä tuo turvattomuutta lapselle verkossa?

Pyysimme lapsia myös kertomaan, millaiset asiat uhkaavat turvallisuuden kokemusta netissä. **Muodostimme vastauksista neljä luokkaa:** epäluotettavat ja vahinkoa aiheuttavat ihmiset, kiusaaminen ja muu väkivalta, haitalliset sisällöt sekä muut haitalliset asiat.

Epäluotettaviin ja vahinkoa aiheuttaviin ihmisiin kuuluvat väärällä henkilöllisyydellä esiintyvät ihmiset sekä huijauksia tekevät henkilöt. Myös yleisesti se, että netissä on paljon tuntemattomia, lisäsi turvattomuuden kokemusta:

“Paljon tuntemattomia ihmisiä, joille ei kannata puhua mitään henkilökohtaista”

Myös arvaamattomasti, pahantahtoisesti ja turvattomasti käyttäytyvät ihmiset toistuvat vastauksissa:

“Netis on ihmisiä jotka halua sulle pahaa”

Kiusaamisen ja väkivallan mahdollisuus näkyvät merkittävästi lasten vastauksissa. Kiusaamisen uhka, kiusatuksi joutuminen tai kiusaamisen todistaminen aiheuttavat lapsissa turvattomuutta. Myös uhkailu on nähtävillä:

“Jos olet alle 13 ja syntynyt vuodesta 2013 eteenpäin niin olet isossa vaarassa kuolemanuhkauksille ja nettikiusaamiselle”

Vastauksissa toistuu myös huoli lapsia kohtaan seksuaalista kiinnostusta tuntevista aikuisista sekä seksuaaliväkivallasta:

“Joskus myös seksuaalista häirintää”

Lapset toivat paljon ilmi haitalliseen sisältöön liittyviä ajatuksiaan.

Tappeluvideot, raakaa väkivaltaa kuvaavat videot, itsetuhoisuutta kuvaava materiaali, aikuisviihde ja pornografinen sisältö aiheuttavat turvattomuutta. Tätä aiheuttaa myös tunne siitä, että netissä on mahdollista nähdä mitä vain. Useampi lapsista tuo ilmi, että yleisesti netissä oleva materiaali voi aiheuttaa ikäviä tunteita, vääristää ajatuksia ja olla haitallista lasten mielelle.

“Siellä voi olla kaikkea pahaa lapsen mielelle”

Lapset tuovat ilmi myös lukuisia muita haitallisia asioita, jotka aiheuttavat turvattomuuden tunnetta. Näitä ovat virukset, mahdollisuus ostaa huumausaineita, yksityisyyden suojan loukkaukset ja keskittymiskyvyn heikentäminen. Lapset tuovat esiin myös alustojen toimintalogiikkaan ja algoritmeihin liittyviä epäkohtia; melkein kuka tahansa voi viestitellä kenen kanssa tahansa, nettiin päätyntä sisältöä on mahdotonta poistaa ja sopimaton sisältö näkyy lapsille.

“Koska siellä on vaikka mitä sisältöä eikä sovellukset estä niiden näkymistä alaikäisille.”

Lasten omat kuvaukset digitaalisesta turvallisuudesta tarjoavat arvokkaan näkymän siihen, miten he itse hahmottavat verkon riskit ja mahdollisuudet. Kun pysähdymme kuuntelemaan lasten ääntä, voimme paremmin ymmärtää, mitkä tekijät tukevat tai heikentävät heidän turvallisuuden kokemustaan. Tämä ymmärrys luo pohjaa seuraavassa osassa käsiteltävien verkkoväkivallan ilmiöiden tarkastelulle – ei vain ilmiöiden tunnistamiseksi, vaan myös niiden vaikutusten hahmottamiseksi lapsen näkökulmasta.

Pelastakaa Lapset

Osa 2

Mitä löysimme –
Verkkoväkivallan viisi ajankohtaista
ilmiötä

ILMIÖ 1

Raaka verkkoväkivalta jättää jälkensä lapsiin

Digitaaliset alustat tarjoavat lapsille paljon mielekästä, opettavaista ja innostavaa sisältöä. Kolikon kääntöpuolena ovat algoritmit, jotka syöttävät raakaa väkivaltasisältöä lapsille sekä tilanteet, joissa lapsiin kohdistuu verkkoväkivaltaa. Aikuisten on tärkeää tietää, millaiselle verkkoväkivallalle lapset altistuvat, jotta he voivat suojella lapsia paremmin. Tämä ilmiö valottaa, minkälaista väkivaltaa 9–15-vuotiaisiin lapsiin kohdistuu ja minkälaisille väkivaltasisällöille he altistuvat verkossa. Lisäksi esittelemme, millaiset verkkoväkivallan tilanteet jäävät erityisesti lasten mieliin.

Kiusaamista ja ulosjättämistä – lapsiin kohdistuva verkkoväkivalta

“Minua haukuttiin monessa whatsapp ryhmässä, en tykännyt että ryhmässä oli aina yli 15 ihmistä ja kukaan heistä ei koskaan ollut puolellani”

Aineistostamme käy ilmi, että huomattava osa lapsista kohtaa verkossa asioita, jotka vaarantavat heidän turvallisuutensa. **Yli puolet avoimen verkkokyselyn vastaajista kertoo kohdanneensa jotain ikävää tai pelottavaa netissä** – joko joskus, usein tai jatkuvasti. Listasimme kyselyssä erilaisia verkkoväkivallan muotoja ja pyysimme lapsia kertomaan, ovatko he kokeneet jotakin niistä itse. **Tulosten perusteella lapsiin kohdistuvan verkkoväkivallan yleisimmät muodot ovat**

ulosjättäminen keskusteluryhmistä, kiusaaminen, haukkuminen ja pilkkaaminen. 16 % vastaajista kertoo kokeneensa edellä mainittuja asioita verkossa. Vastaajista alle kymmenesosa (2–8 %) kertoo kokeneensa muita verkkoväkivallan muotoja. Näitä ovat esimerkiksi lapsesta levitetyt ikävät tai nolot kuvat ja valheelliset juorut, uhkailu, kirstys tai yksityisten tietojen levittely.

Keskityimme selvityksessämme erityisesti avoimen verkkokyselyn tuloksiin, mutta tuomme tässä ilmiössä esiin myös havaitsemiamme eroja aineistojen välillä. Paneelikyselyn vastaajat raportoivat ryhmästä ulosjättämistä kaksinkertaisesti (34 %) ja kiusaamista puolitoistakertaisesti (24 %) enemmän verrattuna avoimen verkkokyselyn vastaajiin. Pohdimme näiden erojen taustalla vaikuttavia tekijöitä edempänä.

Verkkokiusaamisen vakavat seuraukset

Aikuisten tulee ymmärtää verkkoväkivallan mahdolliset vaikutukset lapseen. **Keskusteluryhmästä ulosjättäminen ei välttämättä vaikuta aikuisesta vakavalta, mutta lapselle se voi olla nöyryyttävä kokemus ja viesti siitä, ettei häntä arvosteta eikä haluta mukaan.** Koska sosiaalisen median ryhmät kietoutuvat yhteen kasvokkaisen vuorovaikutuksen ja ihmissuhteiden kanssa, ryhmästä ulossulkeminen voi tuntua yhtä raskaalta kuin fyysinen hylkääminen.

Suoria syy-seuraussuhteita on monimutkaista todentaa, mutta **verkkokiusaamisella on havaittu olevan yhteyksiä myös muun muassa ahdistukseen ja masennukseen, huonoon itsetuntoon sekä itsetuhoisuuteen.** Sen erityispiirteet, kuten anonyymit kiusaajat, kiusatun kokemus hallinnan puutteesta ja kiusaamistilanteiden nopeasta leviämisestä verkossa, voivat tehdä kokemuksesta jopa kuormittavamman kuin kasvokkainen kiusaaminen. (Tran ym., 2021; Álvarez-García, García & Betts, 2025.) Voimme tiivistetysti todeta, että se, mikä tapahtuu verkossa, ei jää sinne.

Ikä ja sukupuoli taustamuuttujina – erot eri ryhmien välillä

Verkkoväkivallan kokemuksia voidaan tarkastella vertailemalla eri ikäryhmien sekä tyttöjen ja poikien vastauksia. **Tulokset osoittavat, että kokemukset eivät jakaudu tasaisesti: isossa kuvassa vanhemmat lapset raportoivat kohtaavansa verkkoväkivaltaa useammin kuin nuoremmat.** Avoimen verkkokyselyn vastaajien nuorimmasta ikäryhmästä vain 5 % kertoo kiusaamiskokemuksista, kun vanhimmasta ikäryhmästä yli viidesosa on kokenut kiusaamista. Ulosjättämistä raportoi 15 % 9–10-vuotiaista ja 20 % 13–15-vuotiaista.

Paneelivastaajien keskuudessa ikäryhmien väliset erot ovat pienempiä. Esimerkiksi kiusaamista kokee 20 % 9–10-vuotiaista ja 25 % 13–15-vuotiaista. Nuorin paneelivastaajien ikäryhmä raportoi jopa hieman enemmän ulosjättämistä (35 %) kuin vanhimmat vastaajat (33 %). Pohdimme myös näitä havaittuja eroja aineistojen välillä myöhemmin.

Merkittävin sukupuolten välinen ero ilmenee avoimen verkkokyselyn vastauksissa, joiden mukaan tyttöjä (20 %) kiusataan, haukutaan tai pilkataan kaksinkertaisesti poikiin verrattuna. Tulos on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jonka mukaan naiset ovat alttiimpia kokemaan verkkokiusaamista. Tutkijat selittävät tuloksia muun muassa sillä, että naiset käyttävät runsaammin aikaa sosiaalisen median alustoilla kuin miehet ja jakavat enemmän henkilökohtaista tietoa itsestään verkossa. Tämä voi asettaa heidät alttiimmiksi verkkokiusaamiselle. (Kasturiratna ym., 2025.)

Lapset verkkoväkivallan todistajina

“olen nähnyt USEITA videoita netissä, jossa kiusataan, tapetaan tai rääkätään eläimiä. Se tuntuu kauhealta, enkä puhu mistään ruokafestivaalista vaan kerran elävän terveen dalmatialaisen kaula katkaistiin ja sen jälkeen taputettiin.”

Vaikka verkkoväkivalta ei kohdistuisi lapseen henkilökohtaisesti, hän ei ole suojassa siltä. Listasimme useita eri verkkoväkivallan muotoja ja kysyimme lapsilta, ovatko he nähneet jotakin niistä. Vastaukset ovat pysäyttäviä – **avoimen verkkokyselyn vastaajista jopa 58 % kertoo todistaneensa verkkoväkivaltaa.**

Melkein puolet avoimen verkkokyselyn vastaajista kertoo nähneensä toiseen ihmiseen kohdistuvaa haukkumista, kiusaamista ja pilkkaamista. Noin kolmasosa on nähnyt vaarallisia somehaasteita, tappeluvideoita sekä todistanut toisten haukkumista ihonvärin tai muiden ominaisuuksien perusteella.

“Joukkotappelu kouluni pihalla joka kuvattiin ja julkaistiin netissä. Tuntui inhottavalta että semmonen on järjestetty ja vahingoitetaan toisiaan.”

On jälleen aiheellista nostaa eroja aineistojen välillä. **Paneelikyselyn vastaajat altistuvat verkkoväkivallan näkemiselle useammin kuin avoimen verkkokyselyn vastaajat:** jopa 83 % lapsista kertoo todistaneensa verkkoväkivaltaa. 45 % on nähnyt tappeluvideoita, lähes puolet on törmännyt vaarallisilta vaikuttaviin haasteisiin ja lähes kaksi kolmasosaa on nähnyt toiseen ihmiseen kohdistuvaa haukkumista, kiusaamista ja pilkkaamista.

Molemmissa aineistoissamme iän merkitys korostuu verkkoväkivallan todistamisessa. Lähes 45 % avoimen verkkokyselyn 13–15-vuotiaista vastaajista kertoo nähneensä verkossa tappeluvideoita. Tämä on yli nelinkertaisesti verrattuna 9–10-vuotiaisiin (10 %). Ihonvärin tai muiden ominaisuuksien takia haukkumista kertoo todistaneensa jopa 57 % 13–15-vuotiaista, mikä on yli viisinkertaisesti verrattuna 9–10-vuotiaisiin (11 %). Myös vanhimmat paneelivastaajat todistavat verkkoväkivaltaa selkeästi enemmän kuin nuorin ikäryhmä.

Ilmiö 1 Raaka verkkoväkivalta jättää jälkensä lapsiin

Kaavio 3. Avoimen verkkokyselyn (N=629) prosentuaaliset vastaukset kysymykseen "Oletko nähnyt jotakin näistä netissä?"

Tässä ilmiössä on tuotu useasti esiin se, miten **paneelivastaajat kokevat ja todistavat enemmän verkkoväkivaltaa kuin avoimeen verkkokyselyyn vastanneet**. On mahdollista, että paneelivastaajat kykenevät tunnistamaan verkkoväkivaltaa paremmin, sillä he ovat saaneet kyselyn vanhemmaltaan, joka on luultavasti kiinnostunut aiheesta. Vanhemmat ovat myös voineet auttaa lasta vastauslomakkeen täytössä, jolloin lapsi on saanut apua tunnistukseen ikäviä kokemuksia.

On huolestuttavaa pohtia, millaiseksi pienten lasten maailmankuva ja hyvinvointi rakentuvat, kun altistuminen verkkoväkivallalle alkaa jo varhain ja yleistyy jyrkästi iän myötä. Ilmiössä kaksi käsitellään enemmän sitä, miten digitaaliset ympäristöt vaikuttavat lasten maailmankuvan ja asenteiden rakentumiseen.

Lapset altistuvat väkivaltasisällöille tahtomattaan

"Olen nähnyt Ukrainan sotaa ja Venäjään liittyviä videoita, jotka ovat ahdistavia enkä haluaisi nähdä sellaista."

"Youtubea selailin ja tuli esiin tappeluvideoita. Äiti pisti sitten suodatuksen ettei ne näy"

"Mainosten välillä tuli sotavideoita"

Aikuisten on hyvä ymmärtää, että **lapsen ei tarvitse tietoisesti etsiä verkkoväkivaltasisältöjä altistuaan niille**. Avoimen verkkokyselyn vastaajista noin viidesosa kertoo nähneensä tahtomattaan sekä itsetuhoisuutta että sotia käsitteleviä sisältöjä. Paneelivastaajista sotasisällöille on altistunut jopa kolmasosa. Iällä on myös merkitystä: mitä vanhempi lapsi on, sitä enemmän hän näkee väkivaltasisältöjä tahattomasti. Molemmissa aineistoissa itsetuhoisuussisältöihin kertoo törmänneensä tahtomattaan 3–5 % 9–10-vuotiaista, mutta reilu kolmasosa 13–15-vuotiaista.

Teknologiayrietykset hyödyntävät digitaalisissa palveluissaan algoritmeja, jotka suosittelevat kohdennettua sisältöä käyttäjilleen. **Algoritmien tarkoituksena on muun muassa sitouttaa käyttäjiä mahdollisimman pitkäksi ajaksi alustoille.** Niitä usein syytetään myös verkkoväkivallan ja sopimattomien sisältöjen näkyvyyden lisäämisestä, myös lapsille. Youth Endowment Fund -järjestön (2024) selvitysraportin mukaan lapset altistuvat väkivaltasisällöille erityisesti nuorten suosimassa TikTok-videopalvelussa sekä viestipalvelu X:ssä (entinen Twitter). Neljäsosa raportoi, että palvelu oli suositellut heille kyseistä sisältöä, kun vain 6 % kertoi aktiivisesti etsineensä sitä.

On aiheellista huomioda, että TikTok on erittäin suosittu alusta myös Suomessa, ja moni kyselyymme vastanneista lapsista kertoi käyttävänsä sitä. Huolta herättääkin selvitys, jonka mukaan sovellus tarjoaa erityisen runsaasti haitallista sisältöä sellaisille profiileille, jotka tutkijat olivat luoneet muistuttamaan eriarvoisimmassa asemassa olevia nuoria (Center for Countering Digital Hate, 2022). Eriarvoisimmassa asemassa olevien nuorten kokemuksia verkkoväkivallasta eritellään tarkemmin ilmiöissä neljä ja viisi.

Raa'at sisällöt jäävät lasten mieliin

“Serkku näytti videon missä joku äijä ampuu itsensä haulikolla”

“näin videon, jossa isä pahoinpiteli lasta / vauvaa”

Sen lisäksi, että on tärkeää kartoittaa, minkälaista verkkoväkivaltaa lapset kohtaavat, on olennaista ymmärtää, minkälaiset verkkoväkivallan tilanteet jäävät lasten mieleen. Kysyimme lapsilta avoimessa kysymyskentässä, onko heidän mieleensä jäänyt erityisesti sellaista yksittäistä ahdistavaa tilannetta, jossa he ovat kohdanneet jotakin ikävää tai pelottavaa netissä.

Lasten kokemuksissa korostuvat erityisesti tilanteet, joissa he altistuivat raa'alle väkivaltasisällöille. Noin viidesosa vastanneista (N=248) kertoo kyseisistä tilanteista. Lapset kertovat videoista, joissa tuntemattomat ihmiset vahingoittavat itseään ja pahoinpitelevät sekä tappavat niin muita ihmisiä kuin eläimiä. Ahdistusta ja pelkoa herättävät myös kuolemaan, tappeluihin ja sotaan liittyvät sisällöt. Suurin osa näistä sisällöistä on videomuodossa. Raakojen sisältöjen lisäksi noin 10 %:lle on jäänyt mieleensä tapauksia, joissa heitä, heidän kavereitaan tai tuntemattomia on kiusattu sosiaalisessa mediassa ja pelialustoilla.

Miksi tämä on tärkeää?

Yhdenkään lapsen ei kuuluisi kokea väkivaltaa missään muodossa. Selvityksemme näyttää kuitenkin karua kuvaa siitä, kuinka yleistä lapsiin kohdistuva ja heidän todistamansa verkkoväkivalta on, sekä miten sen kokeminen lisääntyy iän myötä. Verkkoväkivallalle altistuminen jää usean lapsen mieleen ahdistavana ja pelottavana kokemuksena. On hyvinkin mahdollista, että verkkoväkivaltaa esiintyy tilastoja enemmän, mutta kaikilla lapsilla ei ole kykyä tunnistaa sitä tai uskallusta raportoida siitä. Tuloksia tarkasteltaessa ei pidä keskittyä myöskään pelkkiin prosenttiosuuksiin, sillä jokaisen numeron taustalla on tunteva nuori yksilö. Verkkoväkivallan kokemisella on pahimmillaan pitkäkestoisia negatiivisia vaikutuksia lapsen hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin ja mielenterveyteen. Aikuisten täytyy tehdä kaikkensa suojellakseen lapsia verkko-väkivallalta ja tarjotakseen lapsille turvallisia digitaalisia ympäristöjä.

“Näin instagramissa vaarallisen ja pelottavan näköisen tappeluvideon, jossa uhri ei lyöntien jälkeen liikkunut.”

————— ” —————

ILMIÖ 2

Kovat asenteet vaikuttavat lasten maailmankuvaan

Digitaaliset alustat eivät ole lapsille vain paikkoja viihteelle ja yhteydenpidolle – ne ovat myös ympäristöjä, joissa opitaan, havainnoidaan ja rakennetaan käsityksiä maailmasta. Verkon kautta voi omaksua suvaitsevaisuutta ja oppia arvostamaan erilaisuutta. Toisaalta siellä saattaa myös altistua naisvihalle, vihapuheelle ja rasismille sekä omaksua haitallisia maailmankuvia ja käyttäytymismalleja. Sillä on siis väliä, minkälaisia digisisältöjä lapset kuluttavat tuntikausia päivässä. Tässä ilmiössä syvennyttään lasten asenteisiin, jotka liittyvät nuorten keskuudessa esiintyviin sosiaalisiin ilmiöihin, normeihin ja epäasialliseen verkkokäyttämiseen.

Kovuutta normalisoivat asenteet heijastavat ympäristöä

“Netissä voi kokea ja nähdä kaikkea, riippuen siitä, haluaako sitä nähdä. Lapsi ei ymmärrä kaikkea, ja saattaa saada väärän mielikuvan asioista.”

Esitimme lapsille seitsemän asenneväittämää ja kysyimme, ovatko he samaa vai eri mieltä niiden kanssa. Väittämät käsittelevät asenteita ja oletuksia, jotka liittyvät ulkoiseen statukseen, poikien herkkyyteen, verkkokäyttämiseen sekä epäasiallisen ja syrjivän käyttäytymisen hyväksymiseen (kaavio 4). Keskitymme tässä ilmiössä avoimen verkkokyselyn vastaajien tuloksiin, sillä aineistojen välillä ei ollut huomionarvioisia eroja.

Selvityksestä ilmenee, että **osa lapsista on omaksunut sellaisia ajattelutapoja ja suhtautumismalleja, joiden seurauksena he voivat pahimmillaan pitää välinpitämättömyyttä, ilkeää tai vahingollista käytöstä sekä muiden syrjimistä hyväksyttävänä tai oikeutettuna.** Kutsumme tätä ilmiötä nimellä *“kovuutta normalisoivat asenteet”*. Ilmiön vaikutukset voivat näkyä sekä lapsen verkkokäyttämisen että kasvokkaisuudessa arjessa.

Lähes viidesosa lapsista kokee, että jos netissä tapahtuu jotain ikävää, siitä pitää vain olla välittämättä. Suunnilleen yhtä moni ei osaa tai halua ottaa asiaan kantaa. 14 % ajattelee, että pelaamiseen kuuluu kova kielenkäyttö ja ilkeily, ja hieman alle kymmenesosa on sitä mieltä, että netissä pitäisi saada sanoa mitä tahansa ilman seuraamuksia.

Digitaalisilla ympäristöillä on tärkeä rooli lapsen sosiaalisen identiteetin ja arvomaailman rakentumisessa. **Lapset ovat erityisen alttiita sosiaalisen median vaikutuksille, sillä lapsuus on sosio-emotionaalisen kehityksen kannalta herkkyyksikausi** (Euroopan komissio, 2025). Tästä syystä on hedelmällistä selvittää lasten digiympäristöihin ja siellä vuorovaikuttamiseen liittyviä asenteita ja oletuksia. Esittelemme seuraavissa kappaleissa tuloksia tarkemmin. Keskitymme eriarvoisimmassa asemassa olevien lasten asenteisiin ilmiöissä neljä ja viisi.

Tyttöjen ja poikien arvomaailmojen erot

“monesti tiktokissa näen paljon naisvihamielistä sisältöä ja kommentteja jotka ovat todella ikäviä”

Sukupuoli vaikuttaa aineistomme perusteella siihen, minkälaisia asenteita lapset pitävät hyväksyttävänä. Esimerkiksi väittämään *“pojat eivät saa olla herkkiä”* yhtyy vain 3 % tytöistä, mutta pojista lähes 15 %. Toisaalta emme voi tietää, ilmaiseeko vastaajan samanmielisyyys

Ilmiö 2 Kovat asenteet vaikuttavat lasten maailmankuvaan

väittämän kanssa hänen henkilökohtaista suhtautumistaan poikien herkkyyteen vai hänen kokemustaan siitä, ettei yhteiskunnassamme sallita poikien herkkyyden ilmaisua.

Samoin väite "ihonväriin tai uskontoon liittyvät vitsit ovat ok" saa tytöiltä vain 4 %:n hyväksynnän, kun pojista joka kymmenes on samaa mieltä. Myös suhtautuminen tappeluvideoiden kuvaamiseen ja jakamiseen jakautuu sukupuolen mukaan: pojista huolestuttavasti noin joka kymmenes pitää sitä hyväksyttävänä, kun tytöistä näin ajattelee vain 3 %. **Lasten olisi tärkeää tiedostaa, että sekä verkkokiusaaminen että tappeluvideoiden kuvaaminen ja jakaminen nettiin eivät ole pelkästään eettisesti väärin, teot voivat täyttää rikoksen tunnusmerkit** (esimerkkinä RL 24:8 §).

- On tärkeää omistaa trendikkäitä vaatteita ja hienoja tavaroita.
- Pelaamiseen kuuluu kova kielenkäyttö ja ilkeily.
- Jos netissä tapahtuu jotain ikävää, niin pitää vain olla välittämättä.
- Pojat eivät saa olla herkkiä.
- Netissä pitäisi saada sanoa ihan mitä tahansa ilman seuraamuksia.
- Ihonväriin tai uskontoon liittyvät vitsit ovat ok.
- On ok kuvata tappeluvideo ja jakaa se somessa.

Kaavio 4. Kyselylomakkeessa lapsille esitetty asenneväittämät.

Tulosten pohjalta herää huolta siitä, minkälaisille arvoille ja asenteille osa pojista altistuu verkkoympäristöissä. YK:n tasa-arvojärjestö (2025) onkin nostanut esiin huolensa siitä, miten naisvihaa levittävät miesten haitalliset verkkoyhteisöt ovat yleistyneet ja pahimmillaan uhkaavat sukupuolten tasa-arvoa.

Selvityksemme tulokset antavat viitteitä siitä, miten **sukupuolittuneet normit ja verkkokulttuuri voivat yhdessä muovata lasten käsityksiä siitä, mikä on sallittua tai hyväksyttävää.** Ne ovat myös linjassa tutkimusten kanssa, joiden mukaan nuorten naisten ja miesten arvomaailmat ovat erkaantuneet esimerkiksi moraali-, tasa-arvo- ja maahanmuuttokysymyksissä, miesten jäädessä konservatiivisemmiksi (ks. Langsæther & Knutsen, 2024).

Vaikka prosentuaaliset erot poikien ja tyttöjen vastauksissa ovat pieniä, ne kertovat mielestämme laadullisesti merkittävistä hiljaisista signaaleista. Esimerkiksi tappeluvideoiden kohdalla tytöistä lähes kukaan ei näe niitä hyväksyttävinä, mutta pojista jo joka kymmenes ajattelee niin. Voimme todeta, että sukupuolten välillä alkaa muodostua jo varhaisessa vaiheessa erilaisia normeja ja asenteita. **Pienetkin poikkeamat voivat ajan myötä vahvistua ja heijastua lasten käyttäytymiseen ja toistensa kohteluun, minkä vuoksi niiden äärelle pitää pysähtyä.**

Mikä on oikein tai väärin – verkkokäyttäytymisen hämärtyneet rajat

" -- olen myös kovasti tunnoton mitä netissä näkyy koska sitä on katellut monta vuotta jo niin kaikkeen on tottunut"

Vaikka enemmistö lapsista on esitettyjen asenneväittämien kanssa eri mieltä, 13–21 % vastaajista valitsi jokaiseen väittämään

vastausvaihtoehdon “en osaa/halua vastata”. Kyseisen vaihtoehdon valinta voi kertoa lapsen turtumisesta niin netin toimintakulttuuriin kuin kyselyn täyttämiseen, mutta taustalla voi olla myös muuta. 16 % lapsista ei esimerkiksi kerro, onko samaa mieltä siitä, että on hyväksyttävää kuvata tappeluvideo ja jakaa se somessa. Lisäksi 18 % ei ilmaise mielipidettään siitä, kuuluuko pelaamiseen kova kielenkäyttö. Ja mitä pitäisi ajatella siitä, että lähes 15 % ei ota kantaa siihen, ovatko ihonväriin tai uskontoon liittyvät vitsit sopivia?

Yksi tulkinta on, että **lapset ovat turtuneet viha- ja väkivaltasisällöille tai heillä on ristiriitainen kuva siitä, minkälainen käytös netissä on sallittavaa**. Heiltä saattaa puuttua turvallisia lähiaikuisia, joilta saada tukea moraalien kehitykselle, toisten kunnioittamiselle ja väkivallan tuomitsemiselle. Sosiaalisen median alustoilla rakentuu usein äärimmäisempiä normeja verrattuna kasvokkain ympäristöihin, mikä voi itsessään luoda virheellisiä ja vääristyneitä käsityksiä normeista ja sopivasta käyttäytymisestä. (Robertson, del Rosario & Van Bavel, 2024.)

Miksi tämä on tärkeää?

Pahimmillaan verkko normalisoi syrjiviä ja haitallisia käyttäytymismalleja sekä hämärtää empatian ja moraalien rajoja. Tilanne muodostuu erityisen huolestuttavaksi silloin, kun lapsi viettää verkossa useita tunteja päivässä altistuen haitallisille sisällöille ilman aikuisen tukea moraalikysymysten käsittelyyn. Lasten vastauksista ei voi eikä pidä tehdä yksinkertaistettuja tulkintoja heidän asenteistaan tai käyttäytymisestään. Toisaalta ne antavat hiljaisia signaaleja siitä, miten lapset hahmottavat ympäröivää maailmaa, heille tärkeitä asioita ja verkkokäyttäytymisen normeja. Lasten haitallisten asenteiden ja ajatusmallien purkaminen edellyttää vanhemmilta ja ammattilaisilta rohkeutta, tukea, työkaluja ja myönteisiä roolimalleja. Samalla teknologiayritysten tulee kantaa vastuunsa rajoittamalla lasten pääsyä haitallisiin sisältöihin ja yhteisöihin.

*“En tykkää sotajutuista. Välillä
kaverit ovat laittaneet yhteisiin
ryhmiin jotain sota-asioita, en
halua nähdä niitä. Ne ovat
pelottavia ja tulee surullinen olo.”*

— ” —

ILMIÖ 3

Lapsilla on useita rooleja verkkoväkivallan yhteydessä

Lapsia pidetään valitettavan usein pelkästään passiivisina digitaalisten sisältöjen kuluttajina, vaikka todellisuudessa he ovat paljon enemmän: aktiivisia sisällöntuottajia, vuorovaikutuksen osapuolia ja tiedonhakijoita. Lapset omaksuvat verkossa myös useita rooleja – he voivat olla verkkoväkivallan kohteita, todistajia tai siihen syylistyjiä. Nämä roolit eivät myöskään sulje toisiaan pois. Tässä ilmiössä tarkastelemme 9–15-vuotiaiden lasten toimijuutta verkkoväkivallan kontekstissa. Tuomme esiin, kuinka lapset sekä etsivät tietoisesti verkkoväkivaltasisältöjä, että syylistyvät verkkoväkivaltaan. Lopuksi esittelemme lasten toimintaa verkkoväkivaltaa kohdatessaan.

Minkälaiseen verkkoväkivaltaan lapset syylistyvät?

“Kiusaaminen on helpompaa kun ei tarvitse näyttää kuka itse on”

Listasimme kyselyssä erilaisia verkkoväkivallan muotoja ja pyysimme lapsia kertomaan, ovatko he syylistyneet johonkin niistä itse. **Valtaosa lapsista (76 %) ilmoittaa, ettei ole syylistynyt mihinkään verkkoväkivallan muotoon.** Vastauksissa korostuvat kiusaaminen, haukkuminen ja pilkkaaminen (7 %) sekä toisen ihmisen ulkopuolelle jättäminen tai poistaminen keskusteluryhmästä (6 %). Muut muodot, kuten uhkailu, nolojen kuvien ja valheellisten juurujen levittäminen sekä häirintä, ovat harvinaisia (1–3 %). 10 % ei osannut tai halunnut vastata kysymykseen.

Tulosten mukaan netissä koettu ja havaittu kiusaaminen ja ulossulkeminen ovat yleisiä lasten keskuudessa (katso ilmiö 1), mutta lapset kertovat syylistyvänsä niihin itse harvoin. Tämä voi selittyä sillä, että tutkimusten mukaan vain pieni joukko tuottaa merkittävän osan netin toksisesta sisällöstä (Robertson, del Rosario & Van Bavel, 2024). Lisäksi osa verkkoväkivaltaan syylistyvistä voi olla yli 16-vuotiaita, jolloin he eivät kuulu kyselyn kohderyhmään.

Aineistojen väliset erot ja tabuluonteinen verkkoväkivalta

Aineistojen tulokset eroavat toisistaan kiusaamisessa ja ulossulkemisessä. **Paneelikyselyn vastaajat raportoivat ulossulkemista kaksinkertaisesti verrattuna avoimen verkkokyselyn vastaajiin (14 % vs 7 %).** Yksi mahdollinen selitys erolle on se, että paneelivastaajat saattoivat saada vanhemmaltaan tukea tunnistaa omaa osallisuuttaan verkkoväkivaltaan ja rohkaisua raportoida siitä.

Havaitsimme eroja myös ikäryhmien välillä. Avoimen verkkokyselyn vanhimmat vastaajat osallistuvat kiusaamiseen ja ulossulkemiseen eniten (8–9 %), nuorimmista vain 1–3 % raportoi kyseistä toimintaa. Paneelivastaajien joukossa tilanne on erilainen: nuorimmista 17 % syylistyy ulossulkemiseen ja 9 % kiusaamiseen, kun vanhimmista harvempi kertoo ulossulkemisestä (12 %), mutta hieman useampi kiusaamisesta (7 %).

Erot saattavat liittyä jälleen vastaustilanteeseen ja vanhemman tukeen. Nuorimmat paneelivastaajat saattoivat myös kertoa kokemuksistaan rehellisemmin huoltajan läsnä ollessa, kun 13–15-vuotiaat mahdollisesti peittelivät omaa osuuttaan verkkoväkivaltaan, koska he ymmärtävät paremmin siihen liittyvän sosiaalisen häpeän.

Myös sukupuolten välillä on eroja. Pojista joka kymmenes kertoo kiusanneensa tai haukkuneensa verkossa, kun tytöistä vastaava osuus on yli puolet pienempi (4 %). Tämä voi liittyä siihen, että poikien

Ilmiö 3 Lapsilla on useita rooleja verkkoväkivallan yhteydessä

aggressiivista käyttäytymistä voidaan pitää sosiaalisesti hyväksyttävämpänä, jolloin heidän kynnyksensä kertoa teoistaan on matalampi.

On todennäköistä, että osa lasten harjoittamasta verkkoväkivallasta jää myös raportoimatta. Tulosten tulkinnassa onkin syytä olla varovainen. **Verkkoväkivalta on tabuluonteista, ja vastaajalle voi olla vaikeaa tai hävettävää myöntää oma osuutensa siihen.** Anonyymissäkin kyselyssä voi olla helpompi ylläpitää myönteistä kuvaa itsestään kuin tunnustaa syyllistyneensä verkkoväkivaltaan. Lisäksi kysely ei huomioinut muita rooleja, kuten hiljaisia hyväksyjiä tai kiusaajan epäsuoria tukijoita.

Huolena lapset, jotka etsivät väkivaltasisältöjä

"Noo, mää näin jonkun tekevän haavoja itsellensä. Mää olin vaa curious ku löysin semmosen sivuston jostain, mut se oli niinku TOSI paha sivusto ja en tajunnut sitä. Mää olin vähä traumatisoitunu niinku pari päivää sen jälkeen, mutta sit se meni pois mielestä enkä oo menny sille sivustolle enää, enkä ikinä aijo mennä. "

Esittelimme ilmiössä yksi, miten lapset altistuvat verkossa tahtomattaan väkivaltasisällöille. Kysyimme lapsilta myös, hakeutuvatko he tietoisesti tällaisten sisältöjen pariin. Aineistomme mukaan **noin joka kymmenes lapsi etsii tarkoituksenmukaisesti sotaa käsitteleviä kuvia tai videoita verkossa.** Ikä näyttää vaikuttavan merkittävästi sisältöjen hakuun: **lähes viidesosa 13-15-vuotiaista kertoo hakeutuneensa sotasisältöjen pariin, ja yli 10 % kertoo etsineensä itsetuhoisuutta käsitteleviä sisältöjä.** 9-10-vuotiaista lapsista vain 2 % hakeutuu vastaavien sisältöjen pariin.

Aineistojen huomattava ero on se, että paneelikyselyn vastaajista tarkoituksenmukaisesti vain 2-4 % kertoo etsineensä väkivaltasisältöjä.

Tämä voi johtua siitä, että paneelikyselyyn osallistuneiden lasten vanhemmat saattavat keskustella verkkoväkivallasta enemmän lastensa kanssa, jolloin lapsilla ei ole yhtä suurta tarvetta hakeutua sisältöjen pariin itse. Kyseinen tulkinta perustuu kuitenkin arvaukseen. Lapset ovat voineet myös kokea, etteivät uskalla raportoida sisältöjen pariin hakeutumisesta vanhemman läsnä ollessa.

19 %

13-15-vuotiaista kertoo itse hakeutuneensa sotasisältöjen pariin

13 %

13-15-vuotiaista kertoo etsineensä itsetuhoisuutta käsitteleviä sisältöjä

Väkivaltasisältöjen vaikutukset lapsen hyvinvointiin

Väkivaltasisällöillä voi olla vakavia vaikutuksia lapsen hyvinvoinnille.

Useiden tutkimusten mukaan altistuminen itsetuhoiselle sisällölle sosiaalisessa mediassa voi lisätä itsetuhoisuuden riskiä, vaikka suoria syy-seuraussuhteita on vaikea todentaa. Kyseiset sisällöt voivat kuitenkin normalisoida itsetuhoisuutta, lisätä itsetuhoisia ajatuksia sekä ohjata lapsia itsetuhoisuuteen kannustavien verkkoyhteisöjen pariin. (Mm. Biernesser ym., 2020.)

Myös sotasisällöt voivat vaikuttaa kielteisesti lapsen hyvinvointiin.

Ihmisellä on luontainen taipumus hakeutua sotien ja katastrofien yhteydessä niitä käsittelevien sisältöjen pariin.

Tiedonhaku voi auttaa ymmärtämään tapahtumia ja lievittämään niiden herättämää avuttomuuden tunnetta. Äärimmillään se voi kuitenkin johtaa niin kutsuttuun "doomscrollingiin", eli jatkuvaan kielteisten asioiden kuluttamiseen sosiaalisessa mediassa. Kyseinen pitkäaikainen uppoutuminen kielteisiin uutisiin ja sisältöihin voi heikentää sekä psyykkistä että fyysistä hyvinvointia. (Akat & Hamarta, 2025.)

Lasten kohdalla on vaarana, että väkivaltasisältöjen kuluttaminen vääristää maailmankuvaa, heikentää tulevaisuususkkoa sekä vahvistaa kielteistä kuvaa ihmisistä ja maailmasta.

Meillä ei ole kuitenkaan selvityksemme puitteissa tarkkaa tietoa siitä, kuinka paljon ja intensiivisesti lapset kuluttavat kyseisiä sisältöjä.

"Katsoin videota YouTubessa ja siinä oli aiheena kuolema. Se tuntui surulliselta ja itketti. Äiti osasi kertoa mitä kuolema tarkoittaa niin, että ymmärrän ja että se on osa elämää."

Lopuksi on aiheellista muistuttaa, että lapsen kiinnostus kuolemaa ja katastrofeja kohtaan on lähtökohtaisesti luonnollista. Kuolemaan liittyvät ajatukset ja pohdinnat ovat usein normaali osa lapsen kehitystä (Ortin-Peralta ym., 2025). **Huolestuttavaa on, jos lapsi altistuu**

kuolemaa käsitteleville sisällöille ilman, että hän voi käsitellä niitä ja niiden herättämiä tunteita turvallisen aikuisen kanssa. On myös eri asia altistua kuolemaa käsitteleville asiasisällöille kuin hakeutua aitojen itsemurhavideoiden pariin.

Lapsilla on useita toimintatapoja kohdatessaan verkkoväkivaltaa

Halusimme niin ikään selvittää, miten lapset toimivat kohdattuaan, nähtyään tai tehtyään jotakin ikävää tai pelottavaa verkossa. Noin viidesosa avoimen verkkokyselyn vastaajista kertoo tapahtumasta kaverille tai vanhemmalle, poistuu somealustalta, estää toisen käyttäjän tai lopettaa pelaamisen. Noin kymmenesosa kertoo ilmoittaneensa tapahtumasta alustan ylläpitoon. Viidesosa ei reagoi lainkaan, ja yhtä suuri osa lapsista ei osaa tai halua vastata kysymykseemme. Rikosilmoituksen tekeminen oli erittäin harvinaista (2 %).

Mitä nuorempi lapsi on, sitä todennäköisemmin hän kertoo asiasta vanhemmalleen.

Avoimeen verkkokyselyyn vastanneista 9–10-vuotiaista näin tekee 37 %, kun taas 13–15-vuotiaista vain hieman yli kymmenesosa. Erot aineistojen välillä näkyvät siten, että paneelivastaajat tukeutuvat vanhempiinsa enemmän: 9–10-vuotiaista jopa 56 % ja 13–15-vuotiaista 45 % kertoo vanhemmalle kohdatessaan jotakin ikävää tai pelottavaa verkossa. Kaverille kertoo hieman alle viidesosa 9–10-vuotiaista ja noin kolmasosa 13–15-vuotiaista.

Aineistojen erojen taustalla voi olla perheiden erilaiset kommunikaatiokulttuurit sekä lasten kokemusten ero siitä, uskaltaako tai haluaako hän kertoa vanhemmalle ikävistä verkossa kohdatuista asioista. Voimme olettaa, että paneelivastaajien perheissä kynnys keskustella verkkoturvallisuusasioista on madaltunut, sillä vanhemmat ovat välittäneet lapsilleen aiheita käsittelevän kyselymme.

Verkkoväkivalta turruttaa

“En jaksa [kertoa verkkoväkivallan kohtaamisesta] ku kaikki muutki kokee samoja asioita päivittäin”

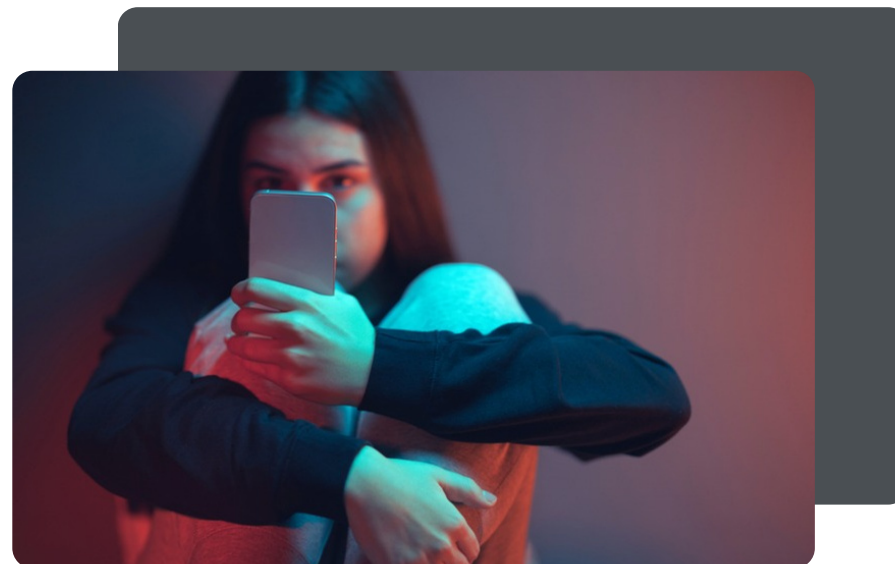
On tärkeää kiinnittää huomio niihin lapsiin, jotka eivät reagoi kohdattuun verkkoväkivaltaan mitenkään tai eivät halunneet vastata kysymykseen. Esimerkiksi 13–15-vuotiaista avoimen kyselyn vastaajista yli neljäsosa ei tee mitään ikävän tilanteen jälkeen, kun nuoremmista vastaajista reagoimatta jättää 14 prosenttia.

On mahdollista, että kun iän ja alustoilla vietetyn ajan myötä ikäville sisällöille altistuu enemmän, tilanteille turtuu, eikä niiden jälkeen reagoi yhtä herkästi kuin kokemattomampana. **Kertomatta jättäminen liittyi lasten avointen vastausten mukaan siihen, ettei lapsi halunnut, jaksanut, uskaltanut tai pystynyt kertomaan asiasta.** On erityisen huolestuttavaa, jos lapsi ei koe voivansa kertoa netissä kohdatuista ahdistavista asioista tai hän ei halua jakaa niitä muille turruttuaan verkkoväkivaltaan.

Pelastakaa Lasten ja Western Sydneyn yliopiston (Third ym., 2024) toteuttaman kansainvälisen tutkimuksen mukaan suurin osa lapsista ei hyödynnä alustojen turvallisuustoimintoja, vaikka he tunnistavat niitä monipuolisesti. Taustalla vaikutti lasten mukaan esimerkiksi se, miten ilmiäntoprosessit tuntuivat läpinäkymättömiltä, ja he suosivatkin kaverille kertomista virallisten ilmoittamiskanavien sijaan.

Miksi tämä on tärkeää?

Lapsilla on oikeus tietoon ja osallisuuteen verkossa. Samalla on tärkeää, etteivät lapset altistu sisällöille, jotka ovat ikä- ja kehitystasolle sopimattomia, haitallisia ja jopa laittomia. Hyvinvointia tukevassa osallisuudessa ei myöskään ole sijaa verkkoväkivallalle, kuten kiusaamiselle. Lapset voivat toimia verkossa turvallisesti vain, jos heidän mediakasvatukseensa panostetaan. Vanhempien ja kasvattajien rooli korostuu, kun lapset opettelevat vastuullista, turvallista ja hyvinvointia edistävää toimintaa verkossa. Mediakasvatus täytyy aloittaa jo varhain, jotta lapsi pystyy omaksuma tarpeeksi ajoissa digitaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin välttämättömiä taitoja.

*“pelkäsin että vanhemmat suuttuvat
tai joku jolle kerron [ahdistavasta
tilanteesta] syyttää minua”*

”

ILMIÖ 4

Eriarvoisuus altistaa verkkoväkivallalle sekä kokijana että tekijänä

Osa lapsista on eriarvoisessa asemassa verkossa. He altistuvat kiusaamiselle, ulossulkemiselle, ennakkoluuloille ja syrjinnälle digitaalisissa ympäristöissä. He eivät kuitenkaan ole vain verkkoväkivallan uhreja, vaan myös aktiivisia toimijoita. Kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset eivät ainoastaan altistu verkkoväkivallalle – vaan väkivalta voi myös kovettaa ja muuttaa heidän omaa toimintaansa verkossa. Pienituloisten perheiden lasten kokemuksia käsitellään erikseen ilmiössä viisi, ja siksi heidät on rajattu pois tämän ilmiön käsittelystä.

Eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset verkkoväkivallan kokijoina

Kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset kokevat verkossa ikäviä ja pelottavia tilanteita selvästi useammin kuin muut lapset. Erityisesti vähemmistöihin kuuluvien lasten kokemukset korostuvat: avoimeen verkkokyselyyn vastanneista 28 % on kokenut keskusteluryhmistä ulosjättämistä tai kiusaamista, kun koko joukossa vastaava osuus on 16 %. Paneelivastaajista 47 % raportoi ulosjättämistä ja 37 % kiusaamista. Lisäksi avoimen kyselyn vähemmistöön kuuluvat raportoivat joutuneensa ihonvärin, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen tai uskonnon takia kiusaamisen kohteeksi moninkertaisesti

useammin (16 %) kuin koko vastaajajoukko (2 %). Samansuuntainen trendi näkyy myös toimintarajoitteita kokevien lasten kohdalla. Esimerkiksi noin viidennes on kokenut ikävien kuvien ja videoiden levittämistä, kun koko joukossa vastaava osuus on vain kahdeksan prosenttia. Paneelivastaajien joukossa toimintarajoitteita kokevista lapsista lähes puolet kertoo jääneensä ulos keskusteluryhmistä, kun avoimen verkkokyselyn kautta näin kertoo noin viidesosa.

Selvityksemme tulos on linjassa useiden eri tutkimusten kanssa, jotka vahvistavat käsitystä, että **vähemmistöasemassa olevat lapset kokevat kiusaamista ja syrjintää useammin kuin muut lapset.** Karvin julkaisun (Sarvimäki ym., 2024) mukaan maahanmuuttajataustaiset lapset kokevat enemmän kiusaamista ja syrjintää kuin kantaväestöön kuuluvat lapset, niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Myös neurokirjolla olevat lapset saattavat tulla kiusatuiksi useammin kuin muut lapset. Maria Junttila (2025) esittää väitöskirjassaan, että autismin oireet ja sosiaalisen kommunikaation haasteet lisäävät lapsen riskiä tulla kiusatuksi ja jätetyksi ulkopuolelle.

Vaikka nämä tutkimukset ovat tehty koulumaailman kiusaamistilanteista, samat ilmiöt näkyvät verkossa. **Emme voi enää erottaa reaali maailman ja verkon ilmiötä erillisiksi toisistaan, koska kiusaaminen, ennakkoluulot ja asenteet kulkeutuvat käyttäjien mukana somealustoille ja digipeleihin, kuin myös toisinpäin.**

Verkko kovettaa toimintaa ja asenteita

Kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset eivät ole vain verkkoväkivallan kohteita – he kertovat myös itse osallistuneensa verkkoväkivallan tuottamiseen muita useammin. Vähemmistöön kuuluvista 14 % kertoo haukkuneensa tai pilkanneensa jotakuta netissä, kun koko vastaajajoukossa vastaava osuus on seitsemän prosenttia.

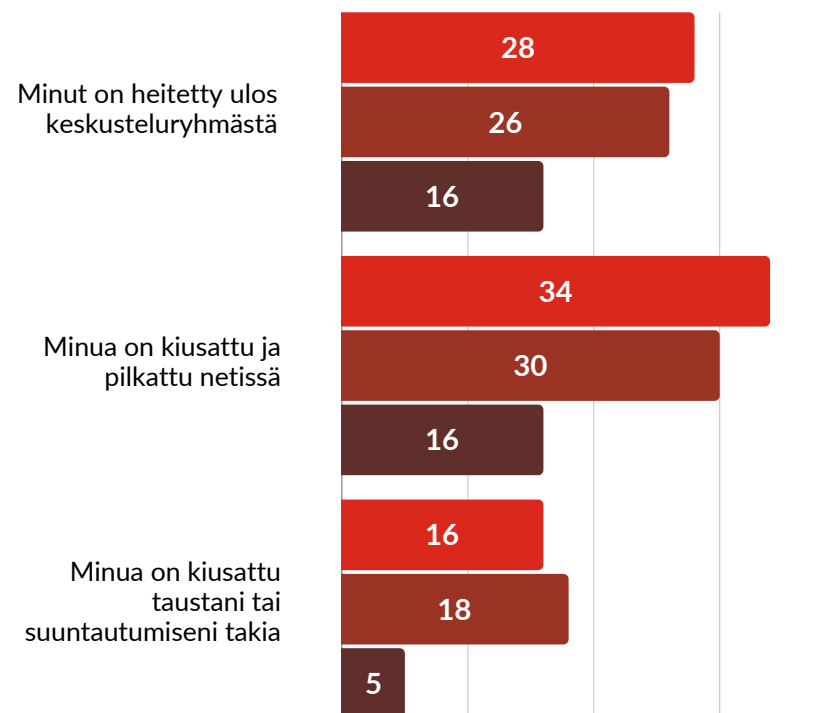
Ilmiö 4 Eriarvoisuus altistaa verkkoväkivallalle sekä kokijana että tekijänä

Ryhmästä ulkopuolelle jättämisen myöntää samoin kaksi kertaa useampi vähemmistöön kuuluvista koko joukkoon verrattuna. Sama ilmiö näkyy myös toimintarajoitteita kokevien lasten kohdalla: kiusaamisen ja ulkopuolelle jättämisen myöntää noin kaksi kertaa useampi tähän ryhmään kuuluvista kuin koko vastaajajoukossa keskimäärin. Kun koko vastaaja-joukosta 76 % kertoo, ettei ole tehnyt mitään selvityksessä kuvattua verk-koväkivaltaan liittyvää tekoa, vähemmistöön kuuluvista näin kertoo 64 %.

Kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset erottuvat myös asenteissaan. **Muunsukupuoliset ja toimintarajoitteita kokevat lapset suhtautuvat väittämiin, jotka oikeuttavat kovuutta tai syrjiviä käytäntöjä, selvästi hyväksyvämmän kuin koko vastaajajoukko.** Esimerkiksi väittämään "pojat eivät saa olla herkkiä" yhtyy koko joukosta seitsemän prosenttia, mutta muunsukupuolisista 23 %. Myös väite "pelaamiseen kuuluu kova kielenkäyttö ja ilkeily" saa kannatusta 14 %:lta koko joukosta, kun taas muunsukupuolisista 23 % ja toimintarajoitteita kokevista 25 % on samaa mieltä. Väittämään "ihonväriin tai uskontoon liittyvät vitsit ovat ok" yhtyy koko joukosta seitsemän prosenttia, mutta muunsukupuolisista kaksi kertaa useampi (14 %) ja niistä, joilla on oppimisen vaikeuksia, 15 %.

Tulosten taustalla voi olla useita tekijöitä. **Tiedämme, että eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset viettävät keskimäärin enemmän aikaa digialustoilla, saavat vähemmän tukea vanhemmiltaan ja näin voivat altistua vahvemmin verkon haitallisille ilmiöille, yhteisöille ja niiden arvopohjille.** On kuitenkin pidettävä mielessä, että nuoruuteen kuuluu samankaltaisuuden ja suosion tavoittelu, eikä trendien ihannoiminen tai poikien herkkyyden kyseenalaistaminen saa automaattisesti ketään toimimaan väkivaltaisesti verkossa.

- Vähemmistöön kuuluvat lapset
- Toimintarajoitteiset lapset
- Kaikki vastaajat

Kaavio 4: Avoimen verkkokyselyn prosentuaaliset vastaukset kysymykseen: Oletko kokenut jotain näistä vaihtoehdoista netissä? Vertailu vähemmistöön kuuluvien lasten (N=158), toimintarajoitteisten lasten (N=456) ja kaikkien vastaajien (N=629) välillä.

Valveutuneisuus näkyy reaktioissa

Eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset ovat myös aktiivisempia reagoimaan haitallisiin tilanteisiin. **Kohdatessaan erilaisia verkkoväkivallan muotoja, he ilmoittavat ylläpidolle kaksi kertaa todennäköisemmin kuin muut.** He myös raportoivat kertoneensa kaverilleen tai poistuneensa alustalta koko vastaajajoukkoa useammin.

Silti muunsukupuolisista joka neljäs jäi ilman apua ikävän tilanteen jälkeen – lähes kolme kertaa useammin kuin koko vastaajajoukossa, jossa näin koki vain yhdeksän prosenttia. Myös vähemmistöön kuuluvista tai toimintarajoitteen omaavista lapsista useampi raportoi jääneensä ilman apua ikävän tilanteen jälkeen. Voi olla, että toistuvasti verkossa uhkaavia tilanteita kohtaavat lapset kehittävät tapoja selvitä niistä itsenäisesti.

”En halua kertoa kenellekään ongelmistani”

EU Kids Online 2020 -tutkimuksen (Smahel ym., 2020) mukaan aktiivisesti verkossa aikaa viettävät lapset ovat taitavia digitaalisen teknologian käyttäjiä, vaikkakin heillä on myös suurempi riski altistua verkon haitoille. Tämä saattaa osin näkyä kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevien lasten kohdalla, jotka viettävät huomattavan paljon aikaa ruudun äärellä (kts. 1. osan ruutu aika-taustoitus).

Huomionarvoista on myös se, että **kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset kohtaavat hyvin usein verkon haitat yksin ilman aikuisten tukea** ja kokevat myös suurempaa emotionaalista taakkaa. Esimerkiksi yli puolet muunsukupuolisista kokee olevansa usein tai jatkuvasti surullisia. Tämä on yli kaksi kertaa enemmän kuin koko vastaajajoukossa, jossa vastaava osuus on 20 %. Samoin yksinäisyys on heillä yli neljä kertaa yleisempää kuin muilla vastaajilla.

Onkin tärkeää pysähtyä sen äärelle, mitkä tekijät vaikuttavat eriarvoisimmassa asemassa olevien lasten surullisuuden ja yksinäisyyden kokemuksiin ja verkossa koettuihin haittoihin. Sosiaalisen median osin kova ja polarisoitunut keskustelukulttuuri ei varmasti edistä vähemmistöasemassa olevien lasten hyvinvointia. Lapsia kohtaavien ammattilaisten onkin tärkeä tunnistaa kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset ja tukea heidän hyvinvointiaan ja turvallisuuttaan niin reaali maailmassa kuin verkossakin.

Miksi tämä on tärkeää?

Kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset viettävät enemmän aikaa verkossa ja kohtaavat enemmän verkkoväkivaltaa – ja osallistuvat siihen itsekin muita useammin. Samalla luottamus aikuisen apuun näyttyy heikompana. Ilmiö osoittaa, että eriarvoinen asema ei ole vain passiivinen riski, vaan se voi muokata lapsen koko suhdetta verkkoon ja siellä käyttäytymiseen. Vanhemmille tämä korostaa läsnäolon ja luottamuksen rakentamisen merkitystä – erityisesti silloin, kun lapsi ei itse osaa tai uskalla pyytää apua. Ammattilaisille ilmiö tuo esiin tarpeen tunnistaa kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset ja vahvistaa näiden lasten osallisuutta, turvallisuutta ja positiivista toimijuutta digitaalisessa ympäristössä.

A woman with long brown hair is lying in bed, propped up on her left arm, looking down at a smartphone held in her right hand. The room is dimly lit, with light from the phone screen illuminating her face. She is wearing a light blue top.

“Aikuisten pitäisi valvoa netissä olevaa sisältöä tarkemmin sillä jotkut eivät välitä mitä heidän lapsensa tekevät/katsovat netissä”

”

ILMIÖ 5

Perheen rahahuolet heikentävät lapsen digihyvinvointia

Kun perheessä on huolta rahasta, näkyy se myös lasten digiarjessa: lapset viettävät enemmän aikaa ruudun äärellä, kohtaavat enemmän haitallista sisältöä ja jäävät useammin ilman vanhemman tukea. Lapset, joiden perheissä on jatkuvasti huolta rahasta, ilmaisevat kovuutta asenteissaan. Taloudellinen huoli ei vaikuta vain perheen arkeen, vaan heijastuu suoraan lapsen kokemaan turvallisuuteen ja hyvinvointiin verkossa.

Perheen rahahuolet heijastuvat lapsen ruutuaikaan

Lapset, joiden perheessä on jatkuvaa taloudellista huolta, viettävät selvästi enemmän aikaa netissä kuin muut. Heistä 37 % käyttää ruutua yli viisi tuntia päivässä, kun koko vastaajajoukossa näin tekee 13 %. Perheen rahahuolet näkyvät myös sisällöissä, joihin lapsi törmää netissä. **Niissä perheissä, joissa rahasta on ollut huolta koko ajan, 80 % lapsista kertoo kohtaavansa jatkuvasti, usein tai joskus jotain pelottavaa tai ikävää verkossa.** Koko vastaajajoukossa samaa kokee 54 %.

Jatkuvasti taloudellista huolta kokevien lasten vastaajajoukko on selvityksessämme varsin pieni (n=30) eli 5 % kaikista vastaajista. **Pienituloiset lapsiperheet eivät kuitenkaan tilastollisesti ole pieni**

ryhmä, sillä Itlan (2023) selvityksen mukaan joka yhdeksäs lapsi elää Suomessa köyhyydessä. Pienituloisuuden ja digitaalisten haittojen yhteys näkyy selvityksemme lisäksi myös tutkimuksessa. Tutkijat Jens Christoffer Skogen ym. (2022) selvittivät Norjassa ruutuaajan, negatiivisten kokemusten ja perheen taloudellisen tilanteen yhteyttä. He löysivät nuorten negatiivisiin ja ahdistaviin sosiaalisen median kokemuksiin vahvimaksi yhteiseksi tekijäksi juuri pienituloisuuden, kun aineistoa verrattiin muihin taustamuuttujiin, kuten ikään, sukupuoleen ja sosiaalisen median käyttömäärään.

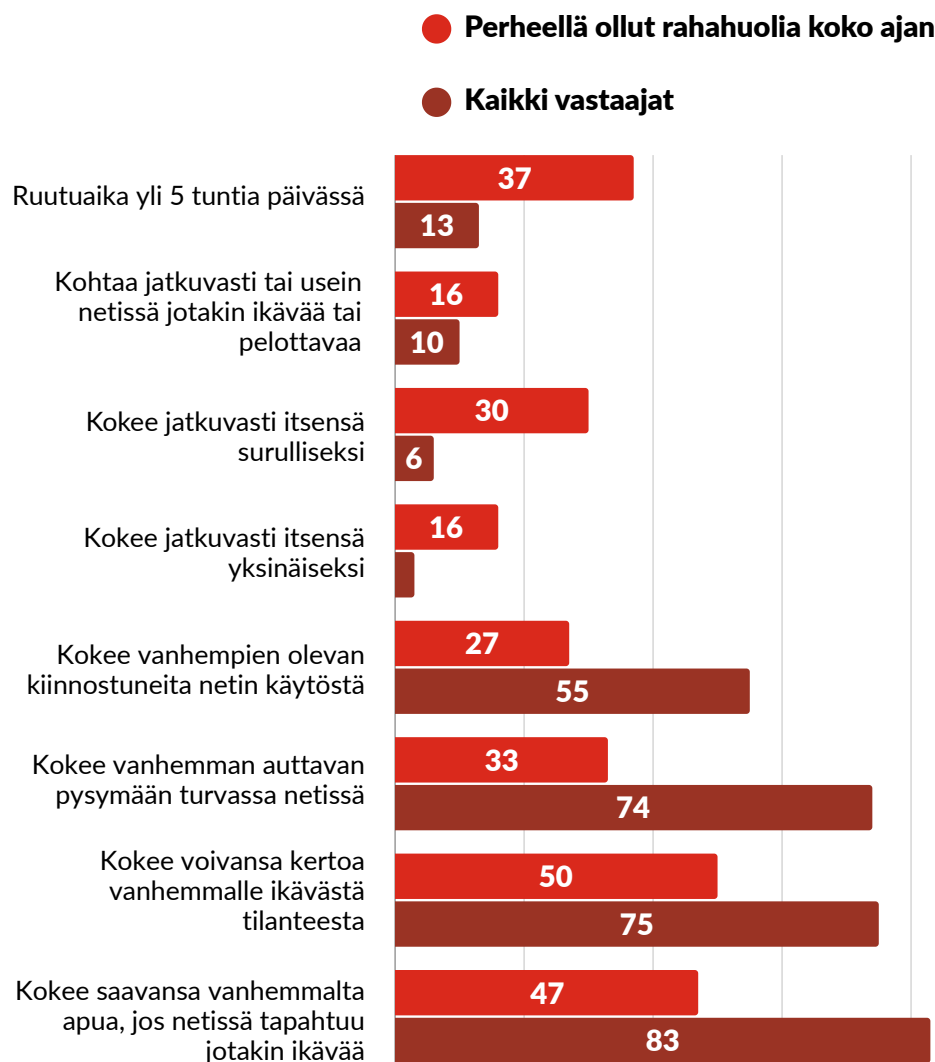
Selvityksemme pohjalta voidaan todeta, että **lapsilla, joiden perheissä on jatkuvasti huolta rahasta, on todennäköisesti suurempia riskejä verkossa,** kuten aikuisten avun ja tuen puutetta netin käytön kanssa. Tämä saattaa osaltaan selittää, miksi juuri näillä lapsilla on suurempi riski altistua ikäville ja pelottaville sisällöille.

Rahahuolet rajoittavat vanhemman resursseja

”Aikuisten pitäisi valvoa lasten netin käyttöä jollain tasolla. --”

Kun perheessä on jatkuvaa rahahuolta, vaikuttaa se huomattavasti lapsen kokemukseen vanhemman kiinnostuksesta ja tuesta netinkäyttöön liittyen. **Perheissä, joissa on ollut koko ajan huolta rahasta, vain noin joka neljäs lapsi kokee, että vanhempi on kiinnostunut hänen netinkäytöstään** – kun koko vastaajajoukossa näin kokee yli puolet. Näistä lapsista myös jopa 40 % lapsista kokee, että vanhempi ei auta heitä pysymään turvassa netissä, kun koko joukosta näin kokee vain joka kymmenes.

Kokemus turvattomuudesta valuu myös niihin hetkiin, kun jotain ikävää tapahtuu: **niistä lapsista, joiden perheissä koetaan jatkuvasti rahahuolia, vain puolet kokee voivansa kertoa vanhemmalle ikävästä tilanteesta,** kun muilla lapsilla vastaava osuus on 75 %.

Kaavio 5. Prosentuaalinen vertailu koko avoimen verkkokyselyn vastaajajoukon (N=629) ja niiden lasten, joiden perheissä on ollut huolta rahasta koko ajan (N=30), välillä

Apua vanhemmalta näissä tilanteissa kokee saavansa alle puolet, kun koko vastaajajoukossa näin kokee 83 %. Voidaankin siis olettaa, että **taloudellinen tilanne altistaa digitaalisille riskitekijöille, kuten sille että vanhemmilla ei liikene aikaa ja mahdollisuuksia tukea lapsen ruudulla viettämää aikaa.**

Kuormittavat tunteet ja kovuutta normalisoivat asenteet

Perheen jatkuvat rahahuolet näkyvät myös lapsen tunne-elämässä sekä suhtautumisessa verkon ilmiöihin. Lapset, joiden perheessä on jatkuvaa rahahuolta, kokevat enemmän surullisuutta ja yksinäisyyttä. **Joka kolmas lapsi, jonka perheessä on ollut huolta rahasta, kertoo olevansa surullinen jatkuvasti**, mikä on yli viisinkertainen osuus verrattuna koko vastaajajoukkoon (30 % vs. 6 %). Vastaavasti myös yksinäisyys on yleistä: **joka kuudes perheen rahahuolia kokeva lapsi tuntee itsensä jatkuvasti yksinäiseksi**, kun muista lapsista näin tuntee vain 3 prosenttia. Ero korostuu erityisesti siinä, kuinka moni lapsista kertoo, ettei koskaan tunne itseään yksinäiseksi: lapsista, joiden perheissä ei ole rahahuolia, yli puolet ei koskaan koe itseään yksinäiseksi, kun taas lapsista, joiden perheissä rahahuolia on jatkuvasti, näin kokee vain 13 %.

Tunteiden rinnalla näkyy myös kovuutta normalisoivia asenteita, jotka voivat heijastaa arjen kuormitusta ja kokemusta siitä, ettei apua ole saatavilla. **Lapset, joiden perheissä on ollut huolta rahasta koko ajan, suhtautuvat keskimääräistä hyväksyvämmiin haitallisiin ilmiöihin verkossa.** Esimerkiksi ajatus siitä, että netissä tapahtuvista ikävistä asioista ei kannata välittää, on yleisempi lapsilla, joiden perheessä on ollut koko ajan huolta rahasta (27 % vs. 19 %). Samoin käsitys siitä, että pelaamiseen kuuluu kova kielenkäyttö ja ilkeily, on kaksi kertaa yleisempää kuin koko vastaajajoukolla (27 % vs. 14 %). Väittämän ”ihonväriin tai uskontoon liittyvät vitsit ovat ok” kanssa oli samaa mieltä

Ilmiö 5 Perheen rahahuolet heikentävät lapsen digihyvinvointia

joka viides rahahuolia jatkuvasti kokeneista lapsista, kun koko vastaajajoukosta näin ajattelee vain seitsemän prosenttia.

Tappeluvideoiden kuvaamista ja niiden jakamista netissä piti hyväksyttävänä joka kymmenes niistä lapsista, joiden perheessä on ollut rahahuolia koko ajan, kun koko vastaajajoukossa vastaava luku oli kuusi prosenttia. Kun tähän yhdistää kovuutta normalisoivien asenteiden omaksumisen, **paine olla samankaltainen kuin ikätoverit, seurata trendejä ja “saada kunniaa” millä tahansa keinolla voivat altistaa lapsia vaarallisten ilmiöiden ja käyttäytymisen pariin verkossa.** Tästä ovat ääriesimerkkinä sosiaaliseen mediaan kuvatut nuorten väliset tappeluvideot, joiden motiivina voi olla kunnian puolustaminen ja “maineen” saaminen omassa yhteisössä.

Lisää tukea lapsille ja perheille

Pitää muistaa, että pienituloisten lasten kokemukset verkkoväkivallasta eivät johdu lasten eikä heidän vanhempiansa epäonnistumisesta. Selvityksemme tulokset antavat ennen kaikkea huolestuttavaa signaalia siitä, että olemme jättäneet pienituloiset perheet selviytymään osin mahdottomasta tehtävästä. Itlan selvitys (2023) nostaa esiin sen, että pitkittynyt lapsiperheköyhyys koskettaa eritoten yksinhuoltajaperheitä ja perheitä, joissa on paljon lapsia. **Näissä perheissä voi olla hyvin niukasti mahdollisuuksia seurata lasten digitaalista sisältöä ja turvallisuutta, kun resurssit valuvat pelkästään arjessa selviytymiseen.**

Onkin huolestuttavaa, että Suomessa lapsiperheköyhyys on kasvussa. Sosiaali- ja terveysministeriön arvion (2025) mukaan sosiaaliturvaleikkausten myötä 31 000 lasta lisää tulee putoamaan köyhyysrajan alle ja tämä suunta on todella huolestuttava.

Taloudelliset ongelmat vaikuttavat suoraan lasten hyvinvointiin, osallisuuteen ja verkkoturvallisuuteen. On tärkeää huomioida, että **yhteiskunnallisesti meillä on käsissämme merkittäviä mahdollisuuksia parantaa lasten digitaalista turvallisuutta satsaamalla lapsiperheiden hyvinvointiin ja panostamalla heille tarjottuihin palveluihin.**

Miksi tämä on tärkeää?

Perheen taloudelliset huolet heijastuvat suoraan lapsen kokemaan turvallisuuteen, hyvinvointiin ja asenteisiin verkossa. Kun vanhemman voimavarat ovat vähissä, lapsi jää yksin digimaailman haasteiden kanssa. Tämä altistaa haitalliselle sisällölle, yksinäisyydelle ja vääristyneille käsityksille siitä, mikä on hyväksyttävää käytöstä. Ammattilaisille ja päättäjille ilmiö tuo esiin tarpeen tunnistaa lasten digiturvallisuus osana perheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Turvallinen verkko ei synny vain teknologialla, vaan tuella, vuorovaikutuksella ja yhteisellä vastuulla. Siksi on tärkeää, että lapsiperheitä tuetaan laaja-alaisesti ja erityisesti silloin, kun taloudelliset huolet varjostavat arkea.

Pelastakaa Lapset

Osa 3

Mitä toivomme tulevalta –
Yhteenveto ja suositukset

Yhteenveto

Selvityksemme mukaan merkittävä osa lapsista altistuu verkossa heidän turvallisuuttaan ja oikeuksiaan loukkaaville asioille. **Yleisimpiä lapsiin suoraan kohdistuneita verkkoväkivallan muotoja ovat ulosjättäminen, kiusaaminen, haukkuminen sekä pilkkaaminen.** Vaikkei lapsiin olisi kohdistunutkaan suoranaista verkkoväkivaltaa, on sen todistaminen huomattavan yleistä. Lapset altistuvat usein tahtomattaan väkivaltaiselle sisällölle, kuten sotakuvastolle sekä itsetuhoisuutta ja itsemurhia käsitteleville kuville ja videoille. **Erityisesti hyvin raaka videosisältö jää lasten mieliin.**

Osa kyselyyn vastanneista lapsista ilmaisee asenteita, jotka kertovat välinpitämättömyydestä tai jopa hyväksynnästä vahingollista verkkokäyttäytymistä kohtaan. **Valtaosa lapsista ei kuitenkaan hyväksy vahingollista käytöstä verkossa.** Vähemmistöön kuulumisen sekä perheessä koetut rahahuolet ovat yhteydessä kovempiin asenteisiin. Myös sukupuoli vaikuttaa; pojat ja muunsukupuoliset ilmaisevat yleisesti kovempia asenteita kuin tytöt.

Lapset eivät ole vain passiivisia uhreja tai toiminnan kohteita. Selvityksessämme käy ilmi, että **lapset hakevat myös tietoisesti väkivaltaan liittyvää sisältöä verkosta.** Etenkin korkeampi ikä sekä vähemmistöön kuulumisen lisäävät todennäköisyyttä väkivaltaisisältöjen etsimiselle. **Merkittävä osa lapsista kertoo, ettei ole toteuttanut itse väkivaltaa verkossa.** Toteutetusta väkivallasta yleisimpiä muotoja olivat ulosjättäminen sekä kiusaaminen. On huomioitava, että verkkoväkivallan tabuluonteisuus voi vaikuttaa siihen, miten avoimesti siitä kerrotaan.

Verkossa tapahtuva väkivalta on laajasti lapsia koskeva uhka. Selvityksemme pohjalta kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevat

lapset kuitenkin kokevat verkossa haitallisia tilanteita selvästi muita lapsia enemmän. **Vähemmistöihin kuuluvat lapset altistuvat huomattavasti koko vastaajajoukkoa enemmän ulosjättämiselle tai kiusaamiselle sekä syrjinnälle.**

Toimintarajoitteita kokevat lapset altistuvat korostuneesti ikävien kuvien ja videoiden levittämiselle sekä ulosjättämiselle. **Eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset kertovat myös itse osallistuneensa verkkoväkivaltaan useammin kuin muut.** Perheen taloudelliset haasteet ovat yhteydessä huomattavasti kasvaneelle todennäköisyydelle kohdata verkossa jotain ahdistavaa tai ikävää, minkä lisäksi vanhemmilta saatu tuki netin käyttöön koetaan vähäisempänä.

Selvityksen vastausten pohjalta **ikävät tunteet näyttävät kytkeytyvän verkossa koettuihin uhkiin.** Yli puolet usein tai jatkuvasti yksinäisistä lapsista kohtasi kiusaamista ja pilkkaamista netissä, kun koko vastaajajoukossa näin koki alle neljännes. Surullisista ja yksinäisistä lapsista levitettiin valheellisia juoruja ja noloja kuvia moninkertaisesti enemmän koko vastaajajoukkoon verrattuna.

Suosituksset

Tämä suositusosuus pohjautuu lasten kertomiin kokemuksiin ja näkemyksiin verkkoväkivallasta. Selvityksessä esiin nousseet ilmiöt valottavat digitaalisia ympäristöjä lasten silmin – erityisesti niiden uhkia, väkivaltatilanteita ja eriarvoisuutta. Lapset eivät ole verkossa vain kohteita, vaan myös aktiivisia toimijoita, joiden kokemukset kertovat paljon nykytilasta. Suositukset tarjoavat konkreettisia toimia vanhemmille, ammattilaisille, päättäjille ja teknologiayrityksille, jotta lasten oikeudet turvallisiin digitaalisiin ympäristöihin voidaan turvata entistä paremmin.

Vanhemmat

Ole kiinnostunut lapsen mediankäytöstä.

Uskalla kysyä ja keskustella myös vaikeista ilmiöistä ja aiheista lapsesi kanssa.

Ole esimerkki omalla toiminnallasi.

Tarkastele kriittisesti, millaista mallia annat digin äärellä.

Luokaa koko perheen digisäännöt.

Yhdessä luotuihin, hyvinvointia tukeviin sääntöihin on kaikkien helpompi sitoutua.

Tunnista ja tunnusta digin hyvät puolet.

Ole kuitenkin tietoinen digitaalisiin ympäristöihin liittyvistä riskeistä ja ota ne myös puheeksi lapsen kanssa.

Lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset

Ole utelias digitaalisten ympäristöjen ilmiöitä kohtaan.

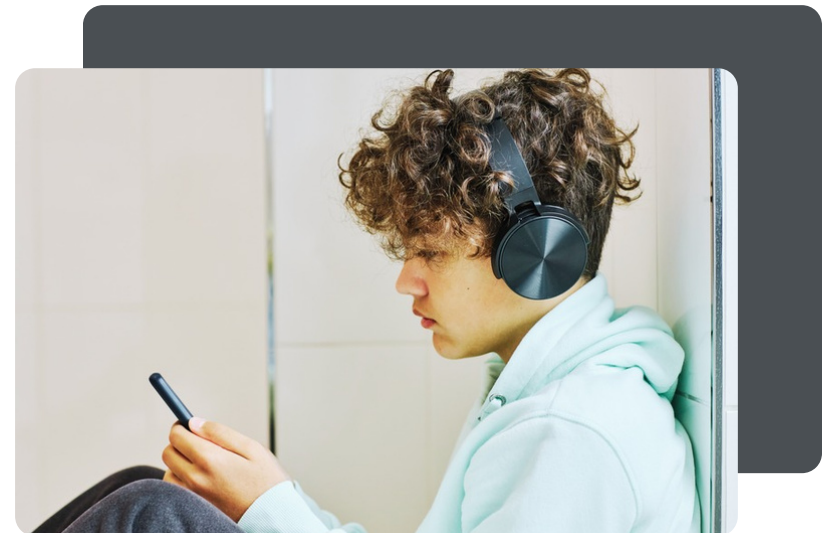
Tutustu ilmiöihin ja harjoittele niiden tunnistamista työssäsi.

Keskustele digitaalisista ilmiöistä lasten kanssa.

Ole kiinnostunut ja ota ilmiöt puheeksi matalalla kynnyksellä.

Ota huomioon eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset.

Tunnista lasten erilaisten taustojen vaikutukset ja huomioi heidän erityistarpeensa.

Kuntapäättäjät

Turvaa digitaaliset ympäristöt.

Huolehti, että kunnan hyvinvointistrategiaan ja -kertomukseen kirjataan keskeiset seurattavat tavoitteet ja toimenpiteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi digitaalisissa ympäristöissä.

Digiturva osaksi kouluterveydenhuoltoa.

Huolehdi päättäjänä siitä, että kouluterveydenhuollon ensimmäisen luokan laajassa tarkastuksessa otetaan vanhempien kanssa puheeksi perheen digitaalinen hyvinvointi ja tasapainoinen digiarki.

Huolehdi opettajien resursseista.

Huolehdi siitä, että opettajilla on riittävät mahdollisuudet käsitellä digitaalisia ilmiöitä luokahuoneissaan.

Tue pienituloisia lapsiperheitä.

Tunnista kunnassasi asuvat pienituloiset perheet ja heille kuuluvat palvelut lapsenoikeusnäkökulmasta.

Kuule lapsia.

Kuuntele lasten näkemyksiä digitaalisista ympäristöistä ja huomioi lapsinäkökulma päätöksenteossa.

Teknologiayritykset

Huomioi Safety by Design -periaate.

Ota huomioon lasten ikätason vaikutukset ja muista alaikäisten käyttäjien automaattiset turva- ja yksityisyysasetukset.

Varmista käyttäjien ikä.

Ota käyttöön luotettava ja yksityisyyttä kunnioittava iänvarmistusteknologia.

Muista läpinäkyvyys.

Käsittele läpinäkyvästi alustoilla ilmeneviä lasten kohtaamia verkkoriskejä, ongelmien mittaluokkaa sekä niiden suojakeinojen vaikuttavuutta.

Puutu verkkoväkivaltaan.

Resursoi riittävästi alustojen moderointia ja poista aktiivisesti väkivalta- ja vihapuhesisältöjä.

Tunnista algoritmien valta.

Erityisesti kaikkein eriarvoisimmassa asemassa olevat lapset kohtaavat runsaasti verkkoväkivaltaa algoritmien ohjaamana.

Ota tukimateriaalimme käyttöön

Aikuisen ei tarvitse olla digiekspertti edistääkseen lapsen digiturvallisuutta! Pelastakaa Lapset tarjoaa runsaasti materiaaleja koulujen ja kotien mediakasvatuksen tueksi. Löydät tältä sivulta kootusti tukimateriaaleja ja työkaluja, joiden avulla voit tukea helposti lasten turvallisempaa digiarkea. Kaikki materiaalit ovat maksuttomia.

Materiaalit kouluille

Huippula-palvelu kouluille

Huippula tarjoaa varhaiskasvatuksen ja alakoulujen opettajille helpokäyttöisiä ja laadukkaita OPSin mukaisia materiaaleja mediakasvatuksen tueksi. Tarjolla myös selkokielistä oppimateriaalia.

Huippula-kysely viidesluokkalaisille

Interaktiivinen kysely on helppo ja hauska tapa selvittää ja vahvistaa viidesluokkalaisten tietoja ja taitoja digiturvallisuudesta ja digitaalisesta hyvinvoinnista.

Materiaalit vanhemmille

Huippula-palvelu vanhemmille

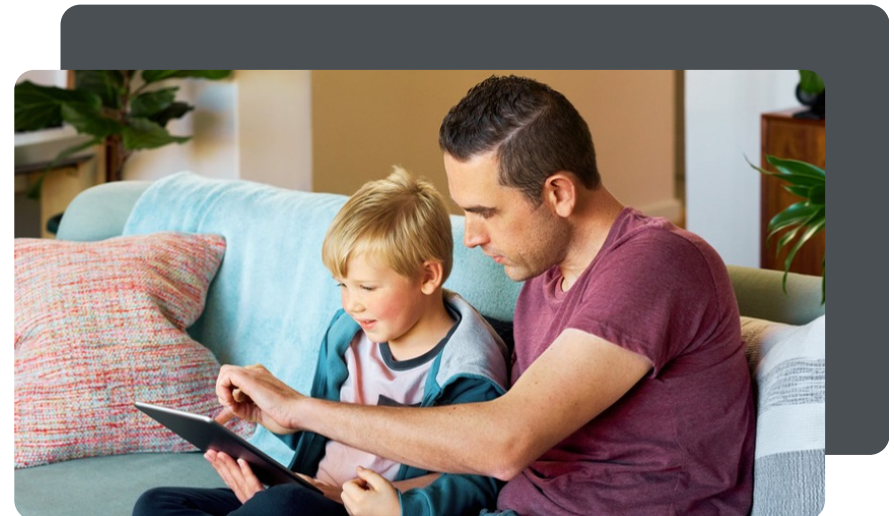
Huippulan vanhemmille suunnatusta osiosta löydät konkreettisia ja helposti ymmärrettäviä ohjeita ja työkaluja turvalliseen ja mukavaan digiarkeen.

Kuka suojaa lastasi verkossa -tietopaketti

Älä jää ahdistavien kysymysten ja ajatusten kanssa yksin! Löydät tästä tietopaketista vinkkejä, jotka auttavat suojaamaan lasta verkossa.

Perheen digisopimus -työkalu

Tämän työkalun avulla perheenne voi luoda yhteiset säännöt digilaitteiden turvalliselle ja tasapainoisemmalle käytölle.

Lähteet

Akat, M. & Hamarta, E. (2025). Doomscrolling and social media addiction in adolescents: A two-wave longitudinal study. *Journal of Addictive Diseases*, 43(4), 377–385.

Álvarez-García, D., García, T. & Betts, L. (2025). Anxiety and self-esteem as causes and consequences of cyber-victimization in preadolescence: A longitudinal study. *European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 17(1), 1-9.

Biernesser, C., Sewall, C., Brent, D., Bear, T., Mair, C. & Trauth, J. (2020). Social media use and deliberate self-harm among youth: A systematized narrative review. *Children and Youth Services Review*, 116, 105054.

Center for Countering Digital Hate. (2022). *Parents guide: TikTok pushes harmful content into young users' feeds* [opas]. Molly Rose Foundation.

Course-Choi, J. & Hammond, L. (2021). Social media use and adolescent well-being: A narrative review of longitudinal studies. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 24(4), 223–236.

Euroopan komissio, Joint Research Centre. (18.3.2025). *The JRC explains Why are children and adolescents vulnerable to social media?*

Gámez-Guadix, M., Mateos, E., Wachs, S. & Blanco, M. (2022). Self-harm on the internet among adolescents: Prevalence and association with depression, anxiety, family cohesion, and social resources. *Psicothema*, 34(2), 233–239.

Itla (Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö). (2023). Lapsiperheköyhyys datana.

Junttila, M. (2024). *Autistic traits in an epidemiological child population and the association with bullying victimization* [väitöskirja, Oulun yliopisto]. OuluREPO Oulun yliopiston julkaisuarkisto.

Kardefelt Winther, D., Stoilova, M., Büchi, M., Twesigye, R., Smahel, D., Bedrosová, M., Kvardová, N. & Livingstone, S. (2023). *Children's exposure to hate messages and violent images online*. UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight [raportti].

Kasturiratna, K., Hartanto, A., Chen, C, Tong, E. & Majeed, N. (2025). Umbrella review of meta-analyses on the risk factors, protective factors, consequences and interventions of cyberbullying victimization. *Nature Human Behaviour*, 9(1), 101–132.

Langsæther, P. & Knutsen, C. (2024). Are women more progressive than men? Attitudinal gender gaps in West European democracies. *International Political Science Review*, 46(3), 442-453.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (2025). *Nuoret ja nettikiusaaminen 2025 13–18-vuotiaiden kokemuksia kiusaamisesta digitaalisissa ympäristöissä* [kyselyraportti].

Lähteet

Ortin-Peralta, A., Hennefield, L., Eichenbaum, M., Espinosa-Polanco, M. & Sheftall, A. (2025). Understanding of death and related constructs in children with suicidal thoughts and behaviors: A review and future directions. *Clinical child psychology and psychiatry*, 30(2), 359–375.

Pelastakaa Lapset. (2021). *Grooming lasten silmin – Selvitys lasten ja nuorten kokemasta groomingista netissä* [selvitysraportti].

Pelastakaa Lapset. (2023). *Tekoäly, lapset ja kasvattajien mielipiteet* [selvitysraportti]. Kantar Public.

Pelastakaa Lapset. (2024). *Lapsen ääni 2024 Lasten kokemuksia hyvinvoinnista, arjesta ja pienituloisuudesta* [selvitysraportti].

Rikoslaki (39/1889).

Robertson, C., del Rosario, K. & Van Bavel, J. (2024). Inside the funhouse mirror factory: How social media distorts perceptions of norms. *Current Opinion in Psychology*, 60, 101918.

Sarvimäki, M., Silliman, M., Shalström, E. & Nurkka, N. (2024). *Pienituloisten perheiden lapset joutuvat kiusatuiksi muita useammin* [tiivistelmä]. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Skogen, J-C., Bøe, T., Finserås, T., Sivertsen, B., Hella, R. & Hjetland, M. (2022). Lower subjective socioeconomic status is associated with increased risk of reporting negative experiences on social media. Findings from the “LifeOnSoMe”-Study. *Frontiers in Public Health*, 10.

Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S. & Hasebrink, U. (2020). EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries [tutkimusraportti]. EU Kids Online.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2025). *Arvio hallituksen sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutuksista toimeentulotuen käyttöön sekä tulonjakoon* [muistio].

Third, A., Kennedy, Ü., Lala, G., Rajan, P., Sardabady, S. & Tatam, L. (2024). *Protecting children from online grooming Cross-cultural, qualitative and child-centered data to guide grooming prevention and response* [tutkimusraportti]. Western Sydney University & Save The Children.

Tran, H., Thai, T., Dang, N., Vo, D. & Duong, M. (2021). Cyber-Victimization and its effect on depression in adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(2), 1124-1139.

United Nations. (21.6.2025). *Why is the manosphere on the rise? UN Women sounds the alarm over online misogyny*. UN News.

Xiao, Y., Meng, Y., Brown, T., Keyes, K. & Mann, J. (2025). Addictive screen use trajectories and suicidal behaviors, suicidal ideation, and mental health in US youths. *JAMA*, 334(3), 219–228.

Youth Endowment Fund. (2024). *Children, violence and vulnerability 2024 What role does social media play in violence affecting young people? (Report 2)* [selvitysraportti].

Liitteet

Kyselylomake lasten näkemästä, kokemasta ja tekemästä verkkoväkivallasta

Pelastakaa Lapset haluaa tällä kyselyllä selvittää 9–15-vuotiaiden kokemuksia ja ajatuksia nettiväkivallasta.

Netti tarkoittaa tässä kyselyssä sosiaalista mediaa, videosovelluksia ja pelejä, joita pelataan puhelimella, tietokoneella tai pelikonsolilla. Nettiväkivalta tarkoittaa ahdistavia ja pelottavia mediasisältöjä, kuten tappeluvideoita, sota- ja väkivaltakuvia ja -videoita, itsensä satuttamista, tai ilkeilyä ja kiusaamista netissä.

Kyselyn tietojen käsittelyyn voit tutustua tietosuojaselosteesta, tässä linkki. Siellä on tietoa esimerkiksi siitä, mihin tietoa käytetään ja miten vastauksia käsitellään. Kyselyyn ei tule kirjoittaa henkilötietoja, kuten nimiä tai muita tietoja, joista sinut tai toisen henkilön voi tunnistaa.

Jos kysely herättää sinussa vaikeita muistoja tai ikäviä tunteita, kerro niistä turvalliselle aikuiselle. Turvallinen aikuinen voi olla esimerkiksi vanhempi, koulun terveydenhoitaja tai nuorisotyöntekijä. Jos et halua keskustella asiasta aikuisen kanssa kasvotusten, voit ottaa yhteyttä Pelastakaa Lasten nettinuorisotaloon Netariin tai muihin tämän linkin kautta löytyviin tukipalveluihin.

Aikuisten tehtävä on pitää lapset turvassa ja tämä koskee myös nettiä. Me voimme auttaa sinua paremmin, kun kerrot meille, mitä asioita koet netissä. Olet oman elämäsi paras asiantuntija.

Kiitos, kun autat meitä ja vastaat tähän kyselyyn!

1. Olen lukenut yläpuolella olevat tiedot kyselystä ja siihen vastaamisesta sekä tietosuojaselosteen.

- Tiedän, että kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista.
- Tiedän, että kyselyyn vastataan nimettömästi ja se tarkoittaa sitä, että minua ei voi tunnistaa kyselyn tuloksista.
- Hyväksyn, että vastauksiani voidaan käyttää julkaistavassa selvityksessä ja Pelastakaa Lasten työssä (viestintä, varainhankinta, vaikuttamistyö, materiaalien tuottaminen ja koulutukset).
- Hyväksyn, että vastauksiani voidaan käyttää, jos tehdään myös muita tutkimuksia.

Kyllä / Ei

2. Kuinka paljon aikaa käytät sosiaalisessa mediassa ja digipelien parissa tai muuten netissä?

En ollenkaan

Alle tunnin päivässä

1-2 tuntia päivässä

2-3 tuntia päivässä

3-5 tuntia päivässä

Yli 5 tuntia

En osaa arvioida

3. Käytätkö sosiaalista mediaa?

Esimerkiksi Instagram, TikTok, WhatsApp, Snapchat, Telegram, Momio.

Kyllä / Ei

4. Mitä sosiaalisen median alustoja käytät?

5. Pelaatko digipelejä?

Esimerkiksi Roblox, Minecraft, Mario Kart, Fortnite, League of Legends.

Kyllä / Ei

6. Mitä pelejä pelaat?

7. Vastaa alla oleviin kysymyksiin

Kyllä / Ei / En osaa tai halua sanoa

Onko vanhempasi kiinnostunut siitä, mitä teet netissä?
Auttaako vanhempasi sinua pysymään turvassa netissä?
Voitko kertoa vanhemmallesi, jos näet jotakin ikävää tai outoa netissä?
Saatko vanhemmaltasi apua, jos sinulle tapahtuisi jotakin ikävää netissä?

8. Onko netti mielestäsi turvallinen paikka sinun ikäisillesi lapsille?

Kyllä on.
Ei ole.
Netti on sekä turvallinen että turvaton paikka.
En osaa sanoa.

9. Mikä tekee mielestäsi netistä turvallisen paikan sinun ikäisillesi lapsille?

10. Miksi netti ei ole mielestäsi turvallinen paikka sinun ikäisillesi lapsille?

11. Mikä tekee mielestäsi netistä turvallisen, entä turvattoman sinun ikäisillesi lapsille?

12. Tunnetko itseni surulliseksi?

En koskaan
Kyllä, joskus.
Kyllä, usein.
Kyllä, jatkuvasti.

13. Tunnetko itsesi yksinäiseksi?

En koskaan
Kyllä, joskus.
Kyllä, usein.
Kyllä, jatkuvasti.

14. Oletko kohdannut netissä jotakin ikävää tai pelottavaa?

En ole kohdannut.
Kyllä, olen kohdannut joskus.
Kyllä, olen kohdannut useasti.
Kyllä, olen kohdannut jatkuvasti.

15. Oletko kokenut jotain näistä vaihtoehtoista netissä?

Voit valita monta vaihtoehtoa.

Minua on kiusattu, haukuttu tai pilkattu netissä.

Minua on haukuttu tai pilkattu ihonvärin, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen tai uskonnon takia.

Minua on uhkailtu tai kiristetty netissä.

Minusta on levitetty valheellisia juoruja netissä.

Minusta on tehty feikkiprofiili ilman lupaani.

Minut on jätetty ulos tai poistettu keskusteluryhmistä (esim. luokan WhatsApp-keskustelu).

Minusta on levitetty ikäviä/noloja kuvia tai videoita netissä.

Minun yksityisiä tietojani on levitetty netissä ilman lupaani (esim. kotiosoite, koko nimi).

Jotain muuta, mitä?

En ole kohdannut mitään näistä netissä.

16. Oletko nähnyt jotain näistä netissä?

Voit valita monta vaihtoehtoa

Olen nähnyt haukkumista, kiusaamista tai pilkkaamista netissä.

Olen nähnyt, että jotakuta haukutaan netissä ihonvärin, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen tai uskonnon takia.

Olen nähnyt tappeluvideoita.

Olen nähnyt vaaralliselta vaikuttavia somehaasteita.

Olen tahtomattani nähnyt sotaa käsitteleviä kuvia tai videoita netissä.

Olen tarkoituksella etsinyt sotaa käsitteleviä kuvia tai videoita netissä.

Olen tahtomattani nähnyt itsetuhoisuutta tai itsemurhia käsitteleviä kuvia tai videoita.

Olen tarkoituksella etsinyt itsetuhoisuutta tai itsemurhia käsitteleviä kuvia tai videoita.

Jotain muuta, mitä?

En ole kohdannut mitään näistä netissä.

17. Oletko tehnyt jotain näistä netissä?

Voit valita monta vaihtoehtoa

Olen kiusannut, haukkunut tai pilkannut netissä jotakuta.

Olen haukkunut tai pilkannut jotakuta ihonvärin, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen tai uskonnon takia.

Olen uhkaillut tai kiristänyt jotakuta netissä.

Olen levittänyt valheellisia juoruja netissä.

Olen tehnyt feikkiprofiilin jostakusta.

Olen ollut osallisena netissä jaetussa tappeluvideossa.

Olen jakanut haitallisen tai vaarallisen somehaasteen.

Olen jättänyt jonkun ulkopuolelle tai poistanut keskusteluryhmästä (esim. WhatsApp-keskustelu).

Olen levittänyt ikäviä tai noloja kuvia jostakusta netissä.

Olen jakanut jonkun yksityisiä tietoja netissä ilman lupaa (esim. koko nimi ja kotiosoite).

Jotain muuta, mitä?

En ole tehnyt mitään näistä netissä.

18. Onko mielessäsi jokin erityisen ahdistava tilanne, jossa kohtasit jotakin ikävää tai pelottavaa netissä? Kerro siitä tarkemmin.

Mitä tapahtui? Missä tilanne tapahtui? Miltä tilanne sinusta tuntui?

19. Miten toimit ikävän tai pelottavan tilanteen jälkeen?

Voit valita monta vaihtoehtoa

En tehnyt mitään.

Lähdin somealustalta tai lopetin pelaamisen.

Estin toisen käyttäjän.

Ilmoitin tapahtumasta ylläpitoon.

Tein rikosilmoituksen.

Kerroin tapahtumasta vanhemmalleni.

Kerroin tapahtumasta kaverille.

Kerroin tapahtumasta aikuiselle (esim. opettaja, valmentaja jne.).

20. Mikä esti sinua kertomasta ikävästä tai pelottavasta tilanteesta?

21. Koitko saavasi apua tilanteessasi?

22. Haluamme kuulla mielipiteesi ja kysyä erilaisista asenteista.

Oletko väittämien kanssa samaa vai eri mieltä?

Väittämät eivät edusta Pelastakaa Lapset järjestön kantaa tai ajatuksia.

Haluamme kuulla sinun ajatuksiasi näistä aiheista.

Samaa mieltä / Eri mieltä / En halua, osaa sanoa

Netissä pitäisi saada sanoa ihan mitä tahansa ilman seuraamuksia.

Jos netissä tapahtuu jotain ikävää, niin pitää vain olla välittämättä.

On tärkeää omistaa trendikkäitä vaatteita ja hienoja tavaroita.

Pojat eivät saa olla heikkoja.

Pelaamiseen kuuluu kova kielenkäyttö ja ilkeily.

Ihönväriin tai uskontoon liittyvät vitsit ovat ok.

On ok kuvata tappeluvideo ja jakaa se somessa.

23. Mitä aikuisten pitäisi tehdä, jotta netti olisi turvallisempi paikka lapsille?

24. Anna meille palautetta!

Miltä kyselyn täyttäminen tuntui?

Mitä olisimme voineet tehdä paremmin?

25. Minkä ikäinen olet?

9

10

11

12

13

14

15

Muu, mikä:

26. Sukupuolesi

Tyttö

Poika

Muu

En halua vastata

27. Äidinkielesi

Valitse yksi, jonka tunnet äidinkieleksesi

Suomi

Ruotsi

Saame

Romani

Englanti

Viro

Venäjä

Arabia

Somali

Viittomakieli

Muu, mikä

28. Mikä on asuinpaikkasi

Suuri kaupunki

Pieni kaupunki tai kunta

Maaseutu

En osaa vastata

29. Onko perheessäsi ollut huolta rahasta?

Ei ole

On ollut joskus

On ollut usein

On ollut koko ajan

En osaa vastata

En halua vastata

30. Onko sinulla jotakin seuraavista?

Kyllä on / Ei ole / En halua vastata

Vaikea nähdä, vaikka minulla olisi silmälasit tai piilolinssit

Vaikea kuulla, vaikka minulla olisi kuulolaite

Vaikea kävellä puoli kilometriä, esimerkiksi urheilukentän ympäri

Vaikea oppia asioita

Vaikea muistaa asioita

Vaikea keskittyä, vaikka aihe olisikin kiva aihe

31. Onko perheenjäsenelläsi (esimerkiksi äiti, isä, sisko tai veli) jokin pitkäaikainen sairaus, vamma tai erityispiirre, joka haittaa arkeasi?

Kyllä

Ei

En halua sanoa

En halua vastata

32. Koetko kuuluvasti johonkin vähemmistöön?

Voit valita yhden tai monta vaihtoehtoa

Etninen tausta

Pakolaisuus/turvapaikanhakija-tausta

Uskonto

Seksuaalinen suuntautuminen (esim. homo, bi, lesbo)

Sukupuoli-identiteetti (esim. transihminen)

Vamma tai pitkäaikaissairaus

Muu, mikä?

En halua vastata

En koe kuuluvani mihinkään vähemmistöön

33. Miten asut?

Pääosin yhden vanhemman kanssa.

Pääosin kahden vanhemman kanssa.

Vuorotellen jommankumman vanhemman kanssa.

Muulla tavoin esimerkiksi lastenkodissa

Voit halutettasi kertoa tarkemmin siitä miten asut:

Kiitos vastauksistasi!

Jos kysely herätti sinussa vaikeita muistoja tai ikäviä tunteita, kerro niistä turvalliselle aikuiselle.

Turvallinen aikuinen voi olla esimerkiksi vanhempi, koulun terveydenhoitaja tai nuorisotyöntekijä.

Jos et halua keskustella asiasta aikuisen kanssa kasvotusten, voit ottaa yhteyttä Pelastakaa Lasten nettinuorisotaloon Netariin tai muihin tämän linkin kautta löytyviin tukipalveluihin.

Pelastakaa Lapset

Verkkoväkivalta lasten silmin - selvitys 9–15-vuotiaiden kokemasta ja tekemästä verkkoväkivallasta

Teksti: Marjaana Hulkko, Inka Kiuru, Lauri Sundberg ja Veera Träskelin
Taitto: Veera Träskelin

Pelastakaa Lapset 2025

Pelastakaa Lapset on maailman johtava sitoutumaton lapsijärjestö, joka saa aikaan välittömiä ja pysyviä muutoksia lasten elämässä. Yhdessä turvaamme jokaisen lapsen oikeuden elämään, suojeluun, oppimiseen ja osallisuuteen Suomessa ja maailmalla. Koska lasten tulevaisuus alkaa nyt.

pelastakaalapset.fi